

Всеукраїнська загальнополітична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 26 (1703)

П'ятниця, 29 червня 2012 р.

Видався з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

«ЧЕРВОНА РУТА» — В КРИМУ

Погулюючись минулого суботи сімферопольською Набережною, важко було не наблизитися до музичного училища — через розчинені двері (бо 40 градусів спеки!), із концертної залі з самого ранку лунала українська пісня. І хоча там проходив всього лиш відбірковий тур 13-го Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні та популярної музики «Червона рута», а сам фестиваль відбудеться лише навесні наступного року, послухати було що, особливо зважаючи на те, що співали не професіонали, а звичайна молодь здебільшого шкільного віку. Та яка ж вона звичайна! Хтось виходив у красивому українському національному вбранні, такому, що й не надивитися, а хтось — зовсім без переодягань, і тим зворушливіше було спостерігати, як пряма на очах пісня перетворювалася звичайну дівчинку на казкову царівну.

Ось співає Катя Лопатіна із села Восход Красногвардійського району. Слухаю, і мене навідує думка, де ж в такій худорлявій маленькій тринадцятирічній дівчинці уміється такий сильний, дзвінкий голос, який наповнює фойє і вулицю. А школярка все співає й співає, і журі не зупиняє її, як інших після першого куплету, — дає змогу виконати всі три підготовлені пісні. Третя з них — «Балада про мальви», вона крає душу, бо вустами співачки промовляє інша дівчина, яка покинула свою матусю і перетворилася на квітку, а тепер умовляє неньку не журитися...

Голові журі Мирославу Мельнику, який є виконавчим директором цього фестивалю, хочеться почути від Каті ще й українську народну пісню, як не дивно, але, виконуючи своє, національне, співачки раптом розкриваються з несподіваного боку. Тож як би не вибралися в українські віночки кримськотатарські дівчата, варто їм заспівати щось народне, як одразу розумієш, що для них рідне.

(Продовження на 4-й стор.)

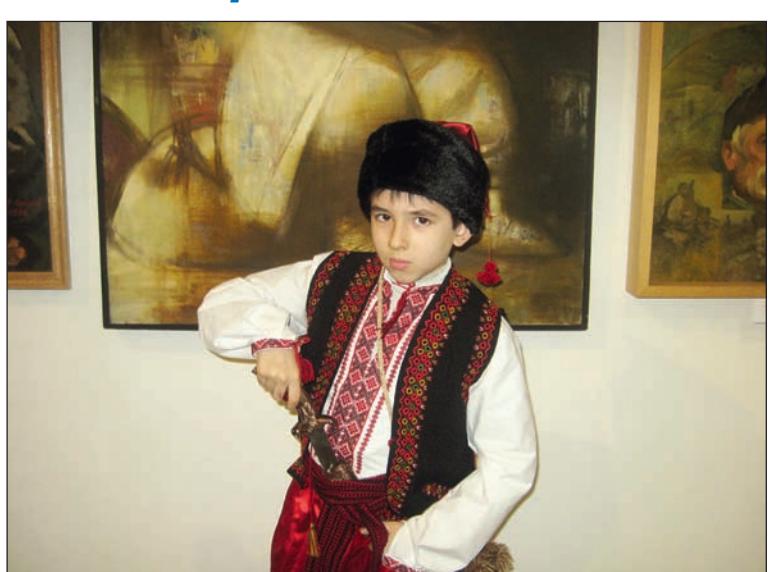

«КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ» НА ЗАПОРІЖЖІ

Сергій ЛАЩЕНКО

Нагадаю, що поштовхом до цієї поїздки було телефонне знайомство з Олександром Притулою, одним з найактивніших популяризаторів козацького бойового мистецтва «Спас» в Запоріжжі та інших областях Південного Сходу. Наша телефонна розмова навряд чи відбулася б, якби не картина киянина Леоніда Гопанчука «Сучасний козак». Її я побачив на столичній виставці «Україна від Трипілля до сьогодення», і вона справила на мене сильне враження. Та й не тільки на мене. Я бачив, як уважно придивлявся доожної «героїчної» картини маленький киянин у козацькому вбранні (на фото). Хтось же привів його на виставку! Видно, недаремно кажуть: «Козацькому роду нема переводу!» Є ще козаки, які організовують «посттріпільське» мистецьке диво, і є які відвідують.

Але близче до теми: склалося так, що в Україні існують і паралельно розвиваються два основних види козацьких єдиноборств

— бойовий гопак і «Спас». Причому, гопаківці краще опанували західні і центральні області, а спасівці — південь і центр. Бойовий гопак почався зі Львова, а столицею «Спасу» можна вважа-

ти Запоріжжя. Ще взимку я вирішив: неодмінно зайду на козацьку Хортицю, коли їхатиму до Криму...

(Продовження на 7-й стор.)

АКТУАЛЬНО!

«НАМ НЕОБХІДНА
РЕАЛЬНО ДІЮЧА
ТА ЕФЕКТИВНА
КОНСТИТУЦІЯ...»

стор. 3

МИ ЄСТЬ
НАРОД?

ЄВГЕН
МАЛАНЮК.
МАЛО-
РОСІЙСТВО

стор. 5

«БІЛІ ПЛЯМИ»
ІСТОРІЇ

БОЙКИ —
УКРАЇНСЬКИЙ
ЕТНОС КАРПАТ
І ДОНЕЧЧИНИ

стор. 10

КРИМСЬКА СВІТЛІЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та змінення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"

"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована
Міністерством юстиції
України
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 12042-913ПР
від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.

Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.

Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора -
(0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЙ:
95006, м. Сімферополь,
вул. Гагаріна, 5,
2-й пов.,
к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua

Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф»
вул. Фрунзе, 47-б
м. Київ, 04080

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне
газетно-журнальне
видавництво»
Генеральний
директор
Олеся БІЛАШ
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1,
тел./факс
(044) 498-23-63
Р/р 37128003000584
в УДКСУ у м. Києві
МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavniictvo@gmail.com

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА МАЄ БУТИ СТАЛОЮ... ТОБТО УКРАЇНСЬКОЮ!

Стратегія гуманітарної політики не повинна змінюватися з приходом кожної нової владної команди. Про це заявила під час виступу на «кругому столі», присвяченому стратегії гуманітарного розвитку України, радник Президента з гуманітарним питань Ганна Герман, повідомляє кореспондент УКРІН-ФОРМу.

«Завданням стратегії гуманітарного розвитку, розробленої яку всіх нас просить Президент України, є нама-

лювати план, виписати українські скрижалі на далеку перспективу, щоб ми з приходом кожної влади не змінювали косметику на обличчі України, щоб обриси її обличчя були чіткі і зрозумілі ззовні», — сказала Ганна Герман.

За її словами, кожний новий президент зі своєю командою намагався по-своєму формувати цивілізаційний бренд або візерунок України, переписати підручники, сформувати обличчя Украї-

ни так, як бачилося йому і його команді. Внаслідок цього на 21-му році незалежності перед нами постало питання - хто ми, що таке Україна і куди ми йдемо.

«Ми ніколи не будемо знасти, куди ми йдемо, якщо ми не будемо знати, хто ми, якою мовою ми розмовляємо, які духовні цінності сповідуємо, маємо ми спільні цінності, чи кожний регіон має окремі», — вважає радник Президента.

У цьому контексті вона підкреслила, що концепція гуманітарного розвитку України має стати узгодженим документом, який буде «не стратегією влади, а стратегією українського народу».

ВЖЕ ПІВ-УКРАЇНИ — РОСІЯНИ?

Прем'єр-міністр Микола Азаров вважає, що в Україні проживає 20 млн. росіян і країні необхідно 50 років для перевертання у стабільну європейську державу. Як передає власний кореспондент УНІАН у РФ, про це він сказав в інтерв'ю Володимиру Познеру в його програмі «Познер» на російському Першому каналі.

«В Україні проживає понад 20 млн. росіян. Як вони себе почують? Напевно, так саме, я і я. Я — росіянин, 28 років живу в Україні. Звичайно, я вже себе відчуваю українцем, тобто громадянином України», — сказав М. Азаров.

За його словами, у Радян-

ському Союзі «каша варилася», люди мігрували у межах країни і ніхто не думав, де він народився, і хто він за національністю. «Ми були громадянами однієї країни, і було зовсім непросто усвідомити, що ти живеш зовсім в іншій країні», — сказав прем'єр.

М. Азаров підкреслив, що Росія залишається його Батьківщиною. При цьому він повідомив, що коли переїхав у Донецьк з Росії, не думав, що колись не стане Радянського Союзу. «Мені це і в голову не могло прийти», — сказав М. Азаров.

На запитання, чи продовжує він вважати, що Україні

...ТОМУ ЩО ВОЛИНСЬКІ!

Депутати Волинської обласної ради від Партиї регіонів просять Верховну Раду на державному рівні визнати ОУН-УПА воюючою стороною за Українську державу. Як повідомляє прес-служба Волинської облради, таке рішення підтримали 10 членів (100%) фракції Партиї регіонів на 12-й сесії облради.

Депутати також клопотуються про надання війнам ОУН-УПА статусу учасників боївих дій у Другій світовій війні, що викладено у зверненні обласної ради до

Голови Верховної Ради Володимира Литвина щодо необхідності внесення змін до Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні».

Крім того, волинські депутати клопотуються, щоб парламент дав чітке визначення термінам «репресія», «політична репресія», «виселення», «вигнання», «спецпоселення», «реабілітація» і ратифікував резолюцію Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1481 від 25 січня 2006 року про засудження комуністичного режиму і нацизму.

Інтерфакс-Україна

ДЕРЖАВНА СИМВОЛІКА — ОНОВЛЕНА

16 червня у Севастополі група активістів оновила державну символіку України, зображену фарбами уздовж Карантинної стінки на північній стороні міста. У заході взяли участь 30 молодих севастопольців, один ялининець та один киянин. Цим патріотично налаштованим громадянам не байдужа доля власної держави, її культури, мови та символіки.

Щорічне оновлення зображених на вищезначеному місці прапорів України та Військово-Морських Сил передодні Дня міста стало вже доброю традицією. Фінансування акції, бюджет якої цього року склав 1800 грн., забезпечили самі активісти разом з ветеранами ВМСУ.

«Ми не перший рік проводимо цю акцію, — каже її куратор Дмитро Білоцерківський. Головна її мета — подарунок рідному місту в День його роковин. Цей об'єкт став

уже культовим, неодноразово можна було спостерігати, як люди, переправляючись на північну сторону каторами, фотографуються на тлі державної символіки. Крім цього, Карантинну стінку добре видно з Набережної. А з огляду на те, що невдовзі місто святкуватиме День Українського флоту, така акція здалася нам дуже доречною».

Ця історія має деякий політичний підтекст, який давно вже — за межами намальованіх прапорів. За Карантинною стінкою знаходитьться військова частина Чорноморського флоту РФ. Кілька років тому її господарі вирішили наїзнати місту ще трохи російської символіки, яка й без того впадає у вічі звідись, куди не глянь. Так на стінці з'явився Андrijівський прапор та прапор Росії. Наши активісти вирішили ту картинку підкоригувати, нагадавши, хто господар в Україні.

Лідія СТЕПКО
м. Севастополь

ВІДКРИЛИ «СУЗІР'Я СУДАКА»

23 червня в Судаку Постійний Представник Президента України в АР Крим разом з народним депутатом України Борисом Дейчем взяв участь у відкритті ярмарку-фестивалю «Сузір'я Судака», що був організований Міністерством культури АР Крим і виконавчим комітетом міської ради.

Ярмарок-фестиваль присвячено 1800-річчю від дня заснування міста, офіційному відкриттю курортного сезону і Дню молоді. У рамках фестивалю відбулася хода творчих національних колективів Криму, Народного аматорського духового оркестру Судацького міського будинку культури і Народного аматорського театру на ходулях Євпаторійського центру дозвілля, а також проведено концертну програму «Сузір'я Судака».

На набережній міста розташували український, російський, білоруський, кримськотатарський, німецький, вірменський, грецький і чеський національні культурні павільйони, в яких колективи представили звичаї, традиції і національну кухню народів Криму.

КРИМ—ЛІТВА—ЄВРОСОЮЗ?

У Представництві Президента України в Автономній Республіці Крим відбулася зустріч першого заступника Постійного Представника Президента України в АР Крим Володимира Дегтярьова із заступником голови Комітету Сейму Литовської Республіки у європейських справах Пятрасом Ауштравічусом. У зустрічі також взяли участь Надзвичайний і Повноважний Посол Литовської Республіки в Україні Пятрас Вайткунас, Почесний консул Литовської Республіки у м. Сімферополі Сергій Петриченко, працівники Представництва.

Володимир Дегтярьов привітав заступника голови Комітету Сейму Литовської Республіки, який уперше відвідав півострів, на гостинній кримській землі, і висловив сподівання, що унікальна кримська природа, гарна літня погода сприятимуть появлі нових яскравих позитивних вражень.

На зустрічі було відзначено, що завдяки особистим контактам на рівні глав держав — Президента України Віктора Януковича і Президента Литовської Республіки Даїлі Грабуса — на сьогодні взаємовідносини між країнами значно активізувалися, і фактичним підтвердженням тому є зростання динаміки зовнішньоторговельних відносин.

Під час зустрічі підкреслив, що відносини є однією із пріоритетів зовнішньої політики Литви і мають велике значення як в історичному, так і в економічному плані, зокрема у сфері енергетики.

У ході зустрічі обговорено питання литовсько-української співпраці у сфері європінтеграції, перспективи міжрегіонального співробітництва АР Крим і Литовської Республіки на рівні міст і районів. Під час спілкування сторони висловили готовність до сприяння співробітництву, реалізації культурно-просвітницьких програм та активізації обміну досвідом у розвитку парламентаризму між АР Крим та регіонами Литовської Республіки.

Насамкінець було зазначено, що відносини обох країн стануть позитивним імпульсом у справі інтеграції України у Європейський Союз.

Прес-служба Постійного Представника Президента України в АР Крим

20 червня 2012 року у приміщенні Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулося перше засідання Конституційної Асамблей за участі Президента України Віктора Януковича. На засіданні було створено, затверджено персональний склад та обрано голів комісій:

конституційного ладу та порядку прийняття і введення в дію змін до Конституції України (голова — Олександр Скрипник);

прав, свобод та обов'язків людини і громадянині (голова — Володимир Буткевич);

здійснення народовладдя (голова — Анатолій Селіванов);

організації державної влади (голова — Андрій Срмолас);
правосуддя (голова — Василь Маліренко);
 правоохранної діяльності (голова — Василь Ташій);
 адміністративно-територіального устрою і місцевого самоврядування (голова — Світлана Сервогіна).

З метою узгодження діяльності комісій та інших робочих органів Конституційної Асамблей було створено Координаційне бюро Конституційної Асамблей, яке очолює Голова Конституційної Асамблії Леонід Кравчук. До складу Координаційного бюро також увійшли заступник Голови Конститу-

ційної Асамблії Юрій Шемшuchenko, секретар Конституційної Асамблії Марина Ставнічук та голови семи комісій Асамблей.

Учасники засідання розглянули питання підготовки Регламенту Конституційної Асамблії. Регламент було схвалено за основу — вирішено, що протягом місяця члени Конституційної Асамблії внесуть поправки, пропозиції до Координаційного бюро.

Як зазначила Радник Президента України, секретар Конституційної Асамблії Марина Ставнічук, після вирішення організаційних питань Конституційна Асамблея одразу перешла до планування своєї подальшої роботи. Зокрема, було вирішено сконцентрувати зусилля над опрацюванням Кон-

цепції про внесення змін до Конституції. Вирішено, що комісії Конституційної Асамблії мають протягом двох тижнів провести засідання та подати до Координаційного бюро Асамблей свої пропозиції.

Окрім уваги на першому засіданні Конституційної Асамблії було приділено її співпраці з європейськими інституціями. Йдеться, зокрема, про підтримку Конституційної Асамблії з боку Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) на всіх етапах її роботи. Вже досягнуто домовленості про визначення експертів Венеціанської Комісії, які матимуть можливість аналізувати напрацювання Конституційної Асамблії.

вого самоврядування. Це надасть новий імпульс для проведення правових реформ у цілому та створить позитивне підґрунтя для здійснення повноцінної конституційної реформи в подальшому.

Крім того, вирішення цих питань обумовлене зобов'язаннями України, що випливають із її членства в Раді Європи, а також з підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Конституційні зміни мають бути покладені в основу ефективної судової системи, запровадження європейських підходів доступу до судової професії, закріплення гарантій реальної незалежності суддів, утвердження дієвого та ефективного суддівського самоврядування.

Окрім уваги заслуговує реформа місцевого самоврядування.

Варто відзначити, що місцеве самоврядування як основа конституційного ладу України виступає одним із найважливіших принципів організації та функціонування публічної влади.

Акцент у реформі місцевого самоврядування має бути зосереджений на громаді — територіальній основі місцевого самоврядування.

Необхідно розширити можливості мешканців територіальної громади впливати на прийняття рішень на місцевому та регіональному рівнях.

На сучасному етапі розвитку держави також існує об'єктивна потреба у приведенні на рівні конституційного регулювання системи місцевого самоврядування у відповідність до міжнародних стандартів.

Водночас, необхідно передбачити ефективні заходи за погання політичному сепаратизму, спробам штучного розколу суспільства.

Упевнений, що Конституція України не повинна писатися «під» будь-який орган влади, політичну силу чи окремі персоналії. Це безперспективно.

Саме тому ми обираємо для реалізації необхідних конституційних змін формат Конституційної Асамблей — для того, щоб створити усі необхідні умови для прямої участі в обговоренні та прийнятті рішень представників громадськості, науковців, експертів.

Адже в такий спосіб буде найкращим чином здійснена підготовка збалансованих та узгоджених пропозицій до змін Конституції України.

Разом з тим, логіка розпочатих в Україні реформ вимагає внесення й очевидних фрагментарних змін до Конституції України, необхідність яких диктує життя. Зокрема, у сфері правосуддя та правоохранної діяльності, реформуванні місце-

ні Конституції України, що на практиці виявилися неефективними, мають істотно покращитися.

Для цього нам необхідно забезпечити діяльність Конституційної Асамблії на найвищому організаційному рівні, проводити роботу без зайвого поспіху та політичної кон'юнктурщини.

На мій погляд, необхідно приділити особливу увагу насамперед підготовці науково обґрунтованої цілісної Концепції модернізації Основного Закону України, а на її основі — відповідних законодавчих пропозицій про внесення змін до Конституції України.

Закликаю всіх до спільноти роботи, сповненої відповідальності за краще життя на нашій землі нинішнього та майбутніх поколінь.

Бажаю всім плідної роботи.

Дякую за увагу!

<http://www.president.gov.ua/news/24550.html>

ТИМ ЧАСОМ...

КОЛЕСНИЧЕНКО ХОЧЕ ВНЕСТИ РОСІЙСЬКУ МОВУ У КОНСТИТУЦІЮ?

Партія регіонів наполягатиме на внесені до нової редакції Конституції положення про двомовність в країні. Про це 21 червня заявив депутат від Партії регіонів Вадим Колесніченко в кулуарах Верховної Ради, пише «Українська правда».

За його словами, це положення підтверджує двомовність населення України. «Партія регіонів переконана і наполягає на тому, що ми виходимо на легалізацію існуючої в Україні двомовності. І під час роботи Конституційної Асамблії ми будемо добиватися того, щоб до складу нової Конституції увійшло формулювання про те, що в Україні діє дві державні мови — російська та українська», — сказав В. Колесніченко.

ВІД РЕДАКЦІЇ. Шановні читачі! Не забуваймо, що найверховніша «Конституційна Асамблея» в Україні — це ми, її народ. Сподіваємося на вашу активність в обговоренні і захищі наших конституційних прав і свобод, зрештою, до цього нас закликає з своїм промові І Гарант Конституції.

Пам'ятайте: «Кримська світлиця» — ваша трибуна!

«НАМ НЕОБХІДНА РЕАЛЬНО ДІЮЧА ТА ЕФЕКТИВНА КОНСТИТУЦІЯ...»

Виступ Президента України Віктора Януковича на першому засіданні Конституційної Асамблей

Шановні колеги, шановний Леонід Макарович!

Мені приємно сьогодні бути присутнім на першому засіданні Конституційної Асамблей. Я переконаний у тому, що за цим столом сьогодні зібралися не тільки фахівці, державні діячі, але і представники місцевого самоврядування, наші вчені, багато з них, хто брав участь у створенні першої Конституції незалежної України 1996 року. Тому я хотів би всіх вас привітати з цією подією, з тим, що ми з вами об'єднали сьогодні заради діалогу щодо модернізації Конституції України.

Наша мета — утвердження Конституції України як реального сучасного загальнонаціонального політико-правового договору, основоположного закону національного права, що буде надійним фундаментом майбутнього Української держави. Нам необхідна реально діюча та ефективна Конституція, що відповідно до кращих світових стандартів системно гарантуватиме права і свободи людини.

В її основу має бути покладено найвищі демократичні цінності, природність походження людських прав, соціальну справедливість та верховенство права. Конституція України повинна стати актом, що закріплює засади інноваційної моделі суспільного та державного розвитку, чіткій розподіл владних повноважень, який узбережить країну від безглуздої конфліктності, авторитаризму, забезпечить збалансованість у владі.

Наша національна політика базується на утвердженні європейських цінностей: верховенства права, свободи, демократії, які є необхідним підґрунтам конституційного процесу. Загальновизнаним є те, що український конституціоналізм має власні багатовікові традиції, а також змістовну новітню історію.

Прийняття Конституції України 28 червня 1996 року було найважливішим кроком у створенні базових інституційних зasad і принципів, утверджені політико-правового механізму існування суверенної Української держави.

Основний Закон незалежної України став переконливим свідченням прагнень громадян України до запровадження в державі справжнього народовладдя, демократичних зasad суспільного життя.

Конституція України закріпила верховенство права, визнання людини, її життя і

здоров'я, честі і гідності, недоторканості та безпеки найвищою суспільною цінністю, запровадила принцип поділу влади, засади парламентаризму, визнання місцевого самоврядування.

Сьогодні процес розвитку громадянського суспільства, реалізація зовнішньополітичної стратегії, зміни в економічному житті країни, реформування системи органів влади вимагають від нас відповідного конституційного регулювання.

Наша головна мета — модернізувати країну. І зробити це можливо лише за рахунок змінення демократичної, соціальної та правової держави. Шляхом формування активного і захищеного громадянства. На основі верховенства права, необхідності підвищення держави в умовах сучасної глобалізації.

Реформування Конституції України має об'єднати і водночас підсилити усі інші започатковані в державі реформи, вивести їх на якісно новий рівень розвитку.

Відтак потреба реформування Конституції України має об'єктивний характер.

Крім того, Венеціанська Комісія та Парламентська Асамблея Ради Європи також рекомендують розпочати конституційну реформу ще до парламентських виборів і вітають створення в Україні Конституційної Асамблей.

Тут немає таких прізвищ, які б не знали наше суспільство, наша громадськість. Це люди визнані в нашій країні, і я без сумнівів скажу, що саме такий склад Конституційної Асамблії даст можливість об'єктивно сформувати всенародну точку зору — те, до чого ми всі будемо прагнути.

Легітимність конституційного процесу буде досягнута за рахунок широкої, відкритої, вільної фахової дискусії та діалогу за участі представників громадянського суспільства, політичних сил при безумовному дотриманні конституційного порядку внесення змін до Основного Закону країни. Тільки таким підходом забезпечить підтримку та сприяття конституційної реформи Українським народом.

Добре, що Володимир Михайлович Литвин з перших кроків цієї роботи дав згоду разом з представниками парламенту від різних політичних сил... Тут присутні більшість керівників комітетів, фракцій парламенту, які мають безпосереднє відношення до цього конституційного процесу.

Ще раз закликаю всі політичні сили відкинути надмірне політиканство, піднятися над вузькопартійними інтересами та не керуватися лише майбутніми парламентськими виборами.

Адже розвиток України повинен бути найвищим пріоритетом для усіх політиків.

Як Глава держави я також звернувся до керівництва Європейської Комісії, Ради Інституту Ющенку...

Переконаний у тому, що ми відповідно до усіх змін, які вже відбулися, зможемо зберегти засади Конституції України.

Відповідно до змін, які вже відбулися, зможемо зберегти засади Конституції України.

«ЧЕРВОНА РУТА» – В КРИМУ

Катя Лопатіна

(Закінчення.

Поч. на 1-й стор.)

Бо хоч і чудово звучить у виконанні Сусанні Максутової з Нижньогорського району «Черемшина», але ж по-справжньому співає душа, тільки коли вона береться за свою пісню, де не стільки сказано (зрештою, слова не всім і зрозумілі), скільки закодовано. Бо недарма ж саме з допомогою голосу ми висловлюємо свої почуття: біль, радість, гнів, страх, захоплення. Саме голос є найчутливішим вібратором, який передає наше світосприйняття, а народна пісня – система звуків – є відбитком тих почуттів, які переживали наші пращури і від яких від запахом степових трав, прохолодою гірського водоспаду, полум'ям прихованого від стороннього ока гріховного кохання.

Та особливо зворушила мене юна євлаторійка Ельмаз Абідулаєва, якій теж запропоновано було виконати кримськотатарську народну пісню. Якби-то можна було в житті не розмовляти, а, як в опері, спілкуватися піснями, наскільки більше було б взаєморозуміння!

В тому, якою важливою для організаторів конкурсу є саме народна музика, переконувало вже те, що розпочався відбірковий тур зі знайомства з кримськими фольклористами, яких, до речі, виявилося не так вже й багато. А після їхніх виступів учасників та всіх бажаючих було запрошено на семінар, де фахівці розповіли, що ж воно таке – український

автентичний фольклор. І це виявилось зовсім не зайвим, бо з усіх конкурсантів, які заявили про себе як про представників саме цього співочого жанру, безпосередній стосунок до нього мали лише два творчі колективи та одна з учасниць хору, що виступала окремо. Тож всі вони і стали переможцями: Настя Полетнєва, гурти «Радониця» (старша група) та «Любисток».

Про те, що переможе Настя, можна було здогадатися ще й не ознайомившись з вимогами до конкурсантів. Бо як же можна назвати фольклором сучасні пісні, автори яких, можливо, є сьогодні перебувають у добром здравії? Тож не врятувала Ірину Пасечникову навіть кобза, як і Володимира Гаврилюка, що приїхав із кримської столиці козарства – Ялти. Не розглядалася й подальша доля фактично естрадних виконавців із гурту «Мелос», відбракували і тих, хто співав під баян пісні радянської доби. Адже фольклор виконується без музичного супроводу, хіба що під передзвін домашнього знарядя?

Ім'я Любові Махіної жодного разу не згадувалось, зрештою, до неї були ті ж претензії, що й до інших, а ось те, що вона вийшла на сцену босоніж, викликала додаткові зауваження від кандидата мистецтвознавства, доцента Інни Щербини. «Українці не були бідними і босоніж не ходили, не ходили і у лаптях», – наголошувала вона. На її думку, молоді українки навіть перевозвалися по кілька разів на день, залежно від того, йшли вони по воду, на город чи на вечорниці. Та я вченій пані (у якої, до речі, була жахлива неукраїнська вимова) не повірила. В заможній українській родині з двома батраками в першій четверті минулого століття разом із сестрами просла моя маті – з березня і до наступного снігу дівчата ходили босоніж, та і в інших сім'ях на кількох дітей були одні чоботи. Про таке, до речі, неодноразово розповідали й відвідувачі нашої редакції – представники найдавнішого покоління. Тож «небідний» у радянський та пострадянський період і «небідний» на початку минулого століття – речі зовсім різні. До слова, моя «небідна» бабуся рік батрачила на

пана за скудний харч та чоботи. Єдине тішить, що носилися вони значно довше, ніж теперішні.

А вдалася я до цих спогадів не випадково: адже український автентичний фольклор – це першоджерельна народна творчість, яка ще живе на далеких забутих цивілізацією селах і носіями якої є чиєсь бабусі, прарабусі, старі люди, які не лише зберігають пам'ять про своїх пращурів, але й інші пісні, що прийшли до них із глибин минувшини. Тож сформувати справжній український автентичний репертуар – це майже все одно, що написати наукову дисертацію. Написати якісно, не беручи за основу лише те, що було сказано колегами, а будуючи дослідження на фундаменті живого життя і живого досвіду, задля якого, можливо, доведеться побувати в таких куточках України, які не могли і наснитися.

Загалом ж серед жанрів автентичної народної пісні виділяються такі: колядки, щедрівки, веснянки, русальні, весільні, сезонні, жнивальні, колискові пісні, псалми, голосіння, балади та деякі інші твори. Найбагатший фольклор на Житомирщині, Рівненщині та Полтавщині. Кримське українство сформувалося на основі переселенців із різних регіонів, і знайти тут щось своє, характерне – непросто, якщо взагалі можливо. Тому і співали юні українці автентичні пісні, привезені з інших регіонів.

Добре, що у талановитої Анастасії мама, Олена Полетнєва, – хормейстер Кримського республіканського вокально-хореографічного ансамблю «Таврія», а їй і знавець фольклористики, інакше не було б у нас «Радониці», окрасою якої є Настя. А об'єднати таких різних дітей навколо автентичної української пісні, прищепити їм любов до українського народу в його прадавньому образі (бо без цього ж гідно не заспіваєш!) річ не проста. Але Олена Миколаївна впоралася. Інакше звідки б це сімферопольські дівчинці-підлітки знати, як зливачеться голосом у тузи з Пресвятою Богородицею стомлена від життя поліська жінка – адже це не лише Син Божий, але й її Спаситель страждає на хресті? Та знає і передає ці почуття так – що мороз по шкірі.

Бо вона не лише співачка, вона і справжня актриса. А для відтворення образу потрібні не тільки відповідний одяг, але й вимова, інтонація і, звичайно ж, голос – низький, широкий, сповнений болю, голос згорюваної жінки із давнього минулого. Думаю, саме Олена Миколаївна, теж мати, налаштувала дочку на такий спів.

Значно поступається «Радониці» керченський «Любисток», втім, вибори переможців відбувалися без вибору. Про це та про критерії принадлежності до фольклористики говорили також на семінарі кандидат філологічних наук, доцент Віктор Мержвинський та заслужений діяч мистецтв України Богдан Безкоровайний. А найголовнішим опонентом усіх одразу стала керівниця гурту «Мрія» (с. Скворцове Сімферопольського району), якій, на жаль, так ніхто і не насмілився сказати, що звернулися вже немолоді жінки не за адресою, й не врятують їх ніякі костюми (а сьогодні це вінки та оксамитові сукні до підлоги із глибоким розрізом, що личили б східним гейшам) і ніякий репертуар.

І ось прискіпливе журі (чомусь ці слова традиційно вживаються разом) підбило підсумки.

Переможницею в жанрі популярної музики стала... Катерина Лопатіна, як цього й можна було очікувати. До резерву увійшло одинадцятеро дівчат, серед яких і Сусанна Максутова, Їльмаз Абідулаєва, та один хлопець – Руслан Барішев. Ці виконавці, згідно з умовами конкурсу, розглядаються як потенційні учасники фіналу, претензії до яких виникли здебільшого через їхній репертуар.

У жанрі акустичної музики переміг сімферопольський гурт «Верлібена», а із рок-музики добре впорався гурт «Хай Хопс», теж із кримської столиці, у якого, до речі, не було суперників.

Загалом у конкурсі взяли участь 56 виконавців (солістів і гуртів), 44 з яких віддали данину популярній музиці. Сімферополь став тринадцятим містом серед двадцяти семи, де розцвіла цього року чаївна червона рута. Нехай ця чаклунська квітка таки принесе справжнє щастя комусь із моїх земляків!

Тамара СОЛОВЕЙ

Настя Полетнєва

Мирослав Мельник

(Закінчення. Початок у № 25)
А скільки ж то попотів тероризований III
Отделенієм віртуоз вірша Олександр Пушкін, щоб протягом рахованих тижнів виконати замовлену царем «Полтаву» так, щоб в ній героя байронівської поеми, за всіма канонами соціалістичного реалізму, представити «злодієм», про якого

*Немогим, может быть, известно,
Что он не ведает святыни,
Что он не помнит*

благостины,

*Что он не любит ничего,
Что кровь готов он лить,
как воду,*

*Что презирает он свободу,
Что нет отчизны для него.*

А пригадується, як ці блуз-нірочно-страшні й катанінсько-брехливі рядки за спеціальними інструкціями міністерства освіти мусили учні середніх шкіл царської Росії вивчати обов'язково напам'ять і ще півдитячими устами рецитувати вголос. Як, додамо, ці самі рядки мусить вивчати й рецитувати наша молодь нині в школах т. зв. Радянської України. А написані ж ці рядки були не яким-небудь Сурковим чи Еренбургом, а таки визначним класиком і, можна сказати, Моцартом російської, ним же створеної й розвиненої, літературної мови. Один опис полтавської баталії в поемі Пушкіна вартий десятикратної Сталінської премії!

Так працювала машина малоросійства за царів, зеленцем нищучи й отруюючи українську душу. І пракше, може, більш примітивно, але й більш brutalально та одверто, тепер — з перспективою «освоєння ціліні» в Азії і в тінню нагана на стіні.

V

Як єдиним радикальним ліком на хворобу малоросійства є державність, так упадок державності, смерк державницької ідеї і всяка «руїна», від Руїни XVII ст. почавши, були і є тим ґрунтом, на яким малоросійство виростало, квітло і давало плоди.

Сучасну Руїну, як ґрунт під малоросійство, використовує ворог планово, безоглядно і приспішено, бо «время горяче». І було непростимо, злочинною наївністю недооцінювати цей факт, або, що гірше, збувати його псевдопатріотичною фразою чи ледачою вірою в автоматизм т. зв. історичного прогресу.

Тут не місце давати якусь дешеву рецептуру. Тим більше, що рецептура та спроваджується зазвичай до того традиційного, спросточеного «просвітінства», з яким боролися нечисленні представники політичної мислі, люди суверенного національного розуму чи живого національного інстинкту — ті, що спромоглися не зважати на діригентську паличу звоні, а дерзали, як писав колись Хвильовий, у тій галузі самостійно. Напружено творення Духової Суверенності — ось рецепт, що був, є і буде найбільш трудний, але й найбільш істотний і всеобіймачий. Цей рецепт, до речі, виключає — як найгостріше — імітацію, декламацію, патріотичну позу, барокове «здаватися, а не бути», як і всіляке «погрожування пальцем в чоботі».

Коли ми зупинимося на області національного інстинкту, то, враховуючи всі здобутки науки (з Павловим включно), мусимо признати, що плекання того інстинкту є питанням двох велими коштовних чинників: часу і обставин. Це — роди-

на, рамки національного (не етнографічного!) стилю, магія національного обряду, атмосфера національної етики і національної естетики. А в першу чергу — національне поступовання й ділання, бо в області чуття — віра без діл мертвів є, як каже Святе Письмо.

Коли ж ми зупинимося над областю національного інтелекту, то автоматично приходимо до поняття знання, цебто досліду, студій, висновків і сформульовань. Наше-бо знання не має носити характеру абстрактного, а мусить бути направлена, остаточно, на одержання знаття — отого, власне, приповідкового знаття, якого так часто бракувало землякам, коли-то, чухаючи поти-

**Евген
МАЛАНЮК**

МАЛОРОСІЙСТВО

лицю, вони post faktum нарікали: «Якби ж то було знаття!..»

Оце-то знаття і є те місце психіки, де національне чуття — в ідеалі — гармонійно сполучується з національним розумом в їх синтетичному висліді: національну волю. Говоримо: в ідеалі. В дійсності, як вчить нас недавній історичний досвід, ці дві основні психологічні категорії наслідком малоросійського паралічу (і малоросійського розкладу) давали в області чуття — отаманщину (і махнівщину), а в області розуму — мертвий, отже, завжди спіненний формалізм, ялову «принципіальність» (а не творчу зasadничість) і ті чи інші «дискусії» в скалі від «високого рівня» аж до Гоголевої повісті про те, як посварився Іван Іванович з Іваном Ничипоровичем...

Саме усвідомлення в собі комплексу малоросійства — було б вже значним кроком уперед, так само, як поставлення діагнозу є початком лікування.

В своїй величезній мистецькій та інтелектуальній творчості саме Микола Гоголь, тепер канонізований «русський писатель» і як би праця політичного малоросійства, дав неперевершений дослід матеріал для студій над розкладом національної психіки і переходом її в стан малоросійського гниття. Життєвий шлях Гоголя і його психіка — українця передолу епохи — зробили те, що він, в зударенні з Петербургом, спалахнув був майже революційним націоналізмом (листи до М. Максимовича) і в році 1836 фактично емігрував, — наслідком надломлення характеру та данайської «помочі» і недвозначної «опіки» уряду — почав «пропагандово» плутати Русь і Росію. А в т. I «Мертвих душ» несподівано посадив нашу історичну Русь на московську «тройку» з москаlem—«ямщиком».

Так Гоголь фатально (і, певно, несподівано для самого себе) стався фундатором міфи Русі-Росії, а політично — дав під малоросійство своєрідну, хоч і дуже двозначну «ідеологію». Та тут не місце на розвинення цієї важливій для проблеми малоросійства, але бічної теми.

Гоголь, син своєї доби і свого душевно

вже напівмертвого суспільства, подав його жахливу (в «Мертвих душах») панорamu — сміючись, хоч «сміючись крізь слози». У нього ще півспівчутлива, півпрезирлива побажливість до пізніх нащадків героїчної Хмельниччини, хоч, одночасно, він, ціле життя працюючи над «Тарасом Бульбою», старається поставити перед мертвими душами сучасників постаті й чини козацької Ілліади, в якій брав участь його предок — Остап Гоголь, полковник брацлавський, славний хмельничанин і один з найnezlamnіших мужів доби Руїни.

Але вже тільки трохи молодший сучасник Гоголя, автор вимовного послання «М. Гоголю» («ти смієшся, а я плачу») — Шевченко тієї побажливості не має. Обурення, погорда, презирство, пекучий сарказм: «славних предів великих правнуки погані», «раби з кокардою на лобі, лакеї в золотій оздобі», «не заріже батько сина... викохає та й продаст в різницю — москалеві» — це вже портрети закінчених малоросів XIX ст.

Шевченко перший вжив це слово, за

акції — малоросизації Шевченка — зайнтересоване безпосередньо.

Як вже згадувалося, комплекс малоросійства є складний і заплутаний. Він — в своїй змінливості — має багато облич і сторін. Він часто є замаскований, особливо в останніх десятиліттях, коли, буваючи знаряддям в чужих руках, він зазвичай маскується голоко-шароварництвом, відповідно спросточеною мовою («под-ділуєца под мужицький разговор», яккаже один з персонажів Винichenka), ховається за лжепатріотичною вірошографією й етнографічною патріотикою взагалі. Довгі десятиліття малоросійство, при допомозі чужої поліції, «пристосувало» Шевченка. І не без успіху. Лідер воюючого кіївського малоросійства, славнозвісний Василь Віталійович Шульгін — не без гордості стверджував ще перед роком 1917, що існує, мовляв, два Шевченки: «наш», як він казав — «богданівський», і «їхній» — мазепінський. Термінологія, як бачимо, досить довільна, але тим більш характеристична.

Так. За царів малороси препарували («закобзарювали») Шевченка досить наполегливо, але й досить «кустарно», в порівнянні з тією індустриалізованою працяюючою, що її доконано противом сорока літ в УССР. Знечулювалося у читача саму шевченківську емоцію, самий інстинкт шевченківства для того, щоб — у відповідний момент — вирізати Шевченка з національної психіки майже хірургічним способом. А якщо й ні, то, приймінні, зробити з Шевченка провансальського Ф. Містраля або шкотського Р. Бернса⁽⁴⁾. Насільки не можна легковажити цієї акції малоросизації Шевченка свідчить один епізод з порівняно недавнього минулого.

Покійний Максим Славинський, приятель Лесі Українки, довголітній співредактор західницького петербурзького місячника «Вестник Европи» і наш дипломат в часі державності, десь в середині 20-х рр. широ призвався був у розмові, що страшне пророцтво Шевченка

*Ta не однаково мені,
Як Україну злії люде*

Присплять, лукаві, і в огні

Її, окрадену, збудять, —

було для нього довший час незрозуміле. Що то значить «присплять»? І чому «збудять в огні»? І чому «окрадену»? Як це можна «окрасти» цілу країну, цілий народ? Славинський згадував, як він (та й не він один) ту «неясну» шевченківську строфу клав на карб «слабої обробленості вірша», «малої освіти», мовляв, «самоука» і тому подібних інтелігентських забобонів здрагоманізованого й звинніченкізованого покоління. І аж, як казав він, ось тепер, по всім, що було протягом 1917–1920 рр., він зрозумів, яке прозріння і яка острога містилася в тій «неясні» і «необробленій» строфи.

Цей епізод згадався, щоб додати ще одне визначення малоросійства: воно є еквівалентом нашої окраденості.

В сорок першу річницю проголошення державності (1959 р.)

(ДЖЕРЕЛО: Евген Маланюк. Невічарськість. Пoesії, статті. Упорядкування Леоніда Куценка. Київ. «Веселка». 2001)

4) Виразним підтвердженням цього є остання «радянська» публікація під назвою «Тарас Григорович (так!) Шевченко — літературний портрет» двох авторів: О. Білецького та О. Дейча. Висновок з цієї ніби академічно написаної книжечки такий: Шевченко був, щоправда, досить високого (але, розуміється, нижчого від Пушкіна та Лермонтова) рівня, але виразно «общеруський», що писав двома мовами і безмежно любив спільне «котечество», Пушкіна та «велику російську літературу й культуру» (так!), як «рідну».

Треба співчутувати О. Білецькому, що дав своє авторитетне ім'я цьому майже жандармському (а-ля колись Щеглов) елаборатові (трактатові — Л. К.). Але не можна недооцінювати можливого впливу книжечки на попередньо скомпромізованого читача.

Наталя Голембі

Богдан Голембі

твіність, щедрість та багажня допомогти в житті багатьох молодим людям. Богдан відійшов у вічність 26 лютого 1997 р., а Наталя — 8 жовтня 2005 р.

На фото: Богдан і Наталя Голембі
Канадський інститут українських студій

Щедрий дарунок львівським студентам

Канадський інститут українських студій нещодавно отримав щедрий дарунок — 450 000 дол. із заповіту з маєтку Наталії Голембі з Торонто, Онтаріо.

Створення Вічного фонду ім. Богдана і Наталії Голембі у травні 2012 року дозволило КІУСі заснувати стипендію ім. Богдана і Наталії Голембі Альбертського університету для студентів 3-5 курсів та аспірантів Львівського національного університету ім. Івана Франка, які навчаються на юридичному та гуманітарних фа-

культетах. Новий фонд оживить Програму студентського обміну, що діє в КІУСі з 2006 р., та прinese вигоди львівським студентам, які планують навчатися або проводити дослідження в Альбертському університеті. Усі претенденти на отримання стипендії повинні володіти англійською, французькою чи німецькою мовами та підтвердити високі результати у навчанні та науковій роботі.

Богдан Ярослав Големба народився 20 серпня 1908 року в Коломиї. Наталія (з роду Шпікула) народилася

в с. Копичинці біля Тернополя 12 січня 1913 р. Вони працювали в кооперативі в Копичинцях, де й познайомилися. Одружилися перед тим, як утекти до Польщі під час війни. З 1939 р. молоді пара мешкала у Гданську в Польщі, а в 1959 р. перебралася до Канади, де вже мешкали брати й сестри Наталії (разом із їх родинами було дев'ятеро).

Оселівшись у Торонто, Богдан працював бухгалтером і агентом із продажу нерухомого майна, а Наталія касиром у крамниці IGA. Богдан захоплювався пош-

товими марками і зібрали унікальну колекцію. Наталія чудово вишивала та робила штучні квіти й вінки. «Більшість часу, — пригадує плем

ЧИ СУМІСНІ ЗЛОЧИННІСТЬ І БОРОТЬБА З НЕЮ?

Вже понад 10 років живу поряд з двома торговими точками — праворуч і ліворуч, на сусідських подвір'ях. І реалізовують там, звичайно ж, не хліб та молоко, а те, що не так швидко пустьсяся. Зате пусє життя дуже багатьом людям. Переважно сім'ям тих, хто, як гуси до водопою, по кілька разів щоденно чимчикує туди, аби задовольнити свою потребу в хмільних напоях. А найбільшою популярністю користується тут дешева горілка підпільного виробництва, що продається як «оптом», тобто пляшками, так і «вроздріб» — пластиковими стаканчиками. І вони — повсюди, й десятками — у мене на подвір'ї.

Та цим мої труднощі не обмежуються: «асоціальний елемент» регулярно очищує мій холодильник, вже давно пропит не лише металевий посуд, але й ліжко, огорожа, газові балони і таке інше — добре, що пункт прийому металу практично поряд. Коли ламали замки, зверталася до дільничних, що останнім часом міняються у нас, як печатки. Та що з них спітати, адже господарі хмільного бізнесу й не приходять, що міліція іх «кришую», одержуючи за свої послуги певну суму. Проте розвивається бізнесу не залишають ні податків, ні інші перевіряючі, про рейди яких оповіщаються підприємці завчасно: тільки запахне смаленим, як ларки синхронно зачиняються.

І увесь час я намагалася ставитись до цього з розумінням: терпляче вислушувала матюки, відверталася, коли, перебравши рідини, клієнти питейних точок через щілини огорожі спорожнялися мені прямо на подвір'я, ніколи не брала участі в написанні колективних скарг, які все одно нічого не давали. Думала: у дільничного й так зарплата мізерна і «підсидкувати» його ні кому, можливо, державою зумисне закладаються в оплату його праці ось такі «добровільні пожертви» підприємців.

То що ж відбувається сьо-

годні в міліцейських лавах, і чи дійсно громада має частково взяти міліцію на своє утримання? Про це планувала я свою розмову з колишнім міліціонером, який, віддавши цій справі 10 років свого життя і маючи за плечима юридичний університет, нещодавно відкрив свій меблевий бізнес.

Познайомилися випадково: розумний, розвинений, інтелігентний. Ділявер якось не вписувався в рамки свого бізнесу і хоч нічого він й не втратив у матеріальному плані, та все ж таки був би кориснішим для суспільства, працюючи за профілем.

На моє запитання, чому він пішов із міліції, Ділявер Білялов розповів:

— Це не я пішов, міліція пішла від мене. Мій безпосередній керівник прямим текстом запропонував мені звільнитися, а до того створював чимало таких ситуацій, на які я мав би відреагувати певним чином. Та я впирається. Після університету з дипломом правознавства я тривалий час поневірявся в пошуках роботи. Вакансії були тільки в міліції. Тох довелось набувати спеціалізації ще й у міліцейській школі в Кривому Розі. Після цього почав працювати у відділі з координації діяльності у сфері міжнародних стосунків. Працював у Сімферополі і в Бахчисараї, бо згодом фахівців з міжнародних стосунків зачіпили за райвідділами тих регіонів, де найбільше проживає кримських татар. Зрештою, щодо фахівців, то це сильно сказано, бо про специфіку своєї роботи міг тільки здогадуватись, цьому ніхто і ніде не настав. А ось коли заглибився в ситуацію і дійсно став почуватися фахівцем, моєму начальникові це не сподобалося і останні два роки я змушений був просто відповідати на телефонні дзвінки, приймаючи повідомлення від громадян про ті чи інші події.

— І що ж то за така специфіка і що, зрештою, стало каменем спотикання?

— У кримськотатарську

середовищі не все глад-

ко, як хотілося б. В ньому існують певні угруповання з екстремістськими нахилами. Сформувалися вони на ідеологічно-релігійному підґрунті. Йдеться, по-перше, про ваххабітів. Ці люди піддали ревізії іслам, стверджуючи, що лише вони трактують його вірно. Тих же, хто стоїть на фундаменталістських або ж традиційних засадах, вони називають «кяфірами», або ж невірними, кров яких дозволяється проливати і забирати у них майно. Їхні вірування дозволяють ім й інші екстремістські вчинки. Ваххабіти можуть діяти і як камікадзе, підриваючи себе задля великої крові. В історичному плані на їхній совісті багато нелюдської жорстокості та зруйнованих мусульманських святынь. Є й сучасні приклади. Кілька років тому мусульмани зібралися біля місця поховання Азіза (святого) Ескендеря неподалік від с. Новоульянівка Бахчисарайського району. Прийшли помолитися Аллахові та звернулися до нього з проханням на честь святого і попити води із цілющого джерела, що утворилося поряд з могилою. Та вони побачили, що пам'ятник зруйновано, а надпис «ні ширку», тобто багатобожжю, в якому звинувачують своїх співвітчизників ваххабітів, засвідчив, чиїх рук ця справа.

У двотисячні роки на теренах Криму почала активно діяти ще одна небезпечна організація — хізб-ут-тахрір. Вона теж є міжнародною, як і ваххабізм, і активно працює з молоддю, завдаючи чималої шкоди ісламу, який непосвячені в ситуацію люди починають ідентифіковувати з тією його спотвореною моделлю, яку видають екстремісти за істинне вірування мусульман. Родом хізб-ут-тахрір із Палестини, і найважливіша мета цієї організації — створення халіфату, тобто мусульманської держави. Представники обох цих і споріднених організацій на світовому рівні брали участь у війнах в Чечні, в Афганістані, здійснювали теракти.

— А якую деструктивну роль

відіграють їхні представники в Криму? Можливо,

ви перебільшуєте їхню небезпеку?

— Так думав і мій керівник. З ними в Криму нібито б'ють й пальцем об палець. Насправді ж це робота не для міліції, а для служби безпеки, яка має відстежувати ситуацію і працювати на попередження злочинів дій. А вони не забаряяться можуть стати масовими, тільки-но виникнуть для того передумови. Ці люди до всіх налаштовані вороже і готові до воєнних дій. А конкретно — пригадується замах на імама. Злочинця, що його здійснив, зараз ув'язнено. А починається все з конфлікту в родині. Людина, що захопилася псевдомусульманством, передовсім намагається повернути у свою віру рідні. І миром тут не пахне. Можу навести приклад із власного життя. Знайомий, який був свідком на моєму весіллі, виявився ваххабітом. З того часу, як це з'ясувалося під час відвертої розмови, ми навіть не вітаемось, і не з моєї ініціативи.

— А як до цих людей ставиться офіційна кримськотатарська влада?

— Схоже, вона не має принципової позиції.

— Цікаво, чи ви б хотіли, щоб в Криму утворилася кримськотатарська національна автономія?

— Звичайно б, хотів. Крим — це заповітна мрія моїх батьків. Ще коли він був для кримських татар недостяжним, батьки оселилися на Херсонщині. Вони покинули місто і стали селянами — тільки б жити ближче до Батьківщини. Але врешті-решт я б погодився, щоб найважливішою людиною в Криму став та-кий собі Іван Іванович Іванов, зовсім не татарин — лиш бі він був розумним, чесним, справедливим і дбав про гідне життя та вільний розвиток кримчан усіх національностей. Наша кримськотатарська влада втратила зв'язок з народом. Думаю, замість того, щоб постійно щось просити і когось звинувачувати, треба показати, чого міварті, свою працею, по-ведінкою, інтелектом і са-

мим потурбуватися про свою кращу долю.

— Як би ви могли прокоментувати прийняття в першому читанні законопроекту про засади мовної політики в Україні?

— Я про нього чув мало. Впевнений, що українську мову має знати кожна людина, яка працює в державній установі. А в особистому спілкуванні нам ніхто не заважає використовувати рідні мови. Так, я цінує мову моїх батьків, хочу зберегти її у всій повноті, навіть з діалектними особливостями. Втім, проблем з мовою політикою в Україні я не бачу.

Але ж поговорити з Ділявером Біляловим я збиралася зовсім про інше, тож, схаменувшись, зрозуміла, що в ході розмови далеченько відійшла від поставленої мети.

— Чому, на вашу думку, робота в міліції стала не-престижною, а ті, хто там працює, не цінують її?

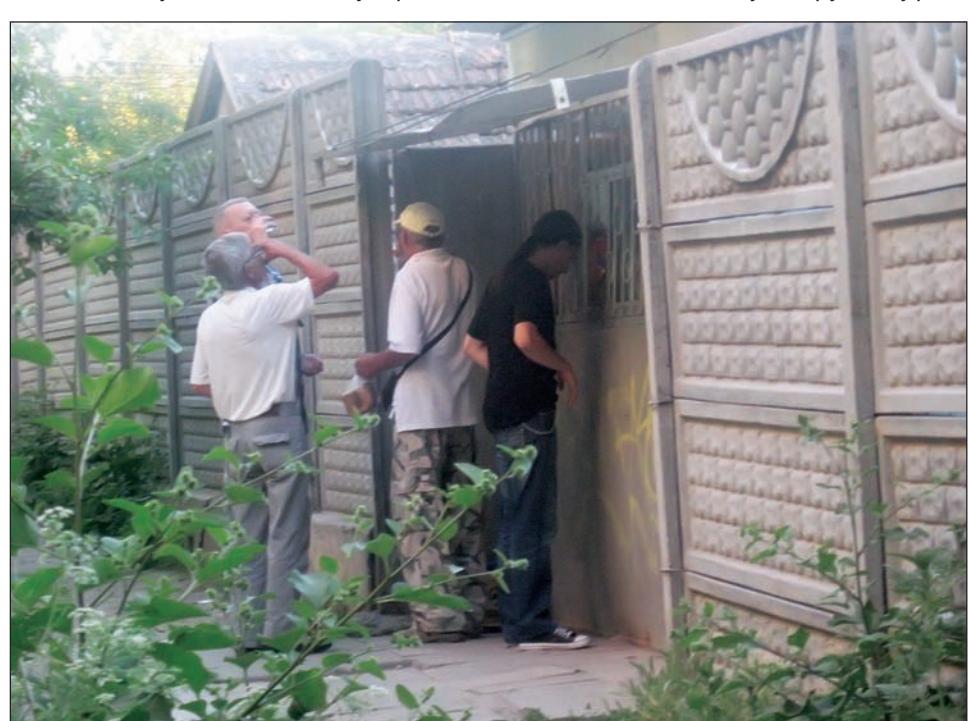
— У мене складається враження, що якася сила має на меті розвалити нашу міліцію. По-перше, її по-збавили будь-яких матеріальних стимулів, зняли всі надбавки, а пенсійний вік підвищили на п'ять років. По-друге, вимоги до її працівників дуже жорсткі і подекуди абсурдні. Це стосується плану розкриття злочинів, для дільничного, наприклад, іх має бути два-три на місяць. А тільки-но щось не так, карають гривнею. Своїх підлеглих не шанують іх й інші люди. Хіба ж порівняти нинішнє їхнє становище з тим, що було у вісімдесяті роки, коли на міліціонера дивилися як на героя, його прославляли в кінострічках! А сьогодні правоохоронці здебільшого фігурують у ЗМІ як потенційні злочинці. Я б нізащо не пішов працювати дільничним — робочий день не-нормований, оплата мізерна, та і засоби впливу на учасників п'яних побутових сварок (а таких серед порушень правопорядку більшість) — мінімальні. Навіть ізолятори тимчасового затримання, де можна було б охолодити debtshira, позачиняли. Тому і ті, на кого скаржаться, не беруть дільничного до ува-

ги, бо які він має реальні повноваження? А спуск у міліції багато. Ось її працівники на це і піддаються. Бо втрачати їм, зрештою, нічого.

А далі розповів мені Ділявер Аблакимович про до болю знайому ситуацію — коли міліція «співпрацює» з дрібним бізнесом. Але при чому тут я й інші люди, які стали заручниками чогось подібного? При чому тут сім'ї, які втратили і без того ненадійного годувальника, бо, якщо міліції важко не спускатися на легкі гроши у вигляді «кришування», то як же не спускатися на постійну недорогу чарчину, що завжди під боком? А те, що відвідувачі цих точок довго не живуть, знають переважно тільки їхні осиротілі сім'ї, бо на зміну тим, хто вибув зі гри, приходять інші. Один із таких клієнтів, 37-річний чоловік, помер прямо під ларком, і його домашні тапці ще довго віялися в буд'яні, інший — вдома під ранок. Це — лише добре знайомі мені сусіди. То, якщо, на думку Шекспіра, злодійство з генієм не сумісні, чи сумісна злочинність зі шляхетним обв'язком охорони громадськості від тієї ж самої злочинності? Сьогодні добре відомий грузинський сценарій щодо вивільнення лав правоохоронців від корупції. Ділявер Білялов розповів ще про один де-інший варіант, коли людина працює за житло, яке після багатьох років сумлінного виконання обов'язків переходить до неї у власність. Згодна на все, але не можна однією рукою топтити, а іншою рятувати, бо про яку вже тоді повагу може йтися, про який авторитет! Тож не дивно, що люди, якими дійсно могла б пишатися міліція, шукають для своїх здібностей іншого застосування.

Ділявер непогано впорується зі своїми новими обов'язками, а у вільний час багато уваги приділяє вивченю ісламу. Він вважає, що, якби основні його засади знали всі мусульмани і керувалися ними в житті, не потрібна була б в їхньому середовищі ніка міліція.

Тамара СОЛОВЕЙ

«КРИМСЬКА СВІЛИЦЯ» НА ЗАПОРІЖЖІ

(Закінчення.
Поч. на 1-й стор.)

І ось далеко позаду лишилися пагорби Галичини та Поділля, рівнинні степи Кіровоградщини. Я опинився над синім Дніпром—Славутичем, в неофіційній столиці нашого козацтва. Після коротенького вступу і розповіді про кримсько-українські справи я прошу Олександра Притулу детальніше розповісти про становлення козацьких бойових мистецтв в Україні. Ось що розповів мені головний популяризатор «Спасу»:

— У Львові в 1985 році шанувальники бойових мистецтв уперше заговорили про бойовий гопак — молодий тоді ентузіаст Володимир Пилат зібраав цікаві матеріали. А про «Спас» я вперше почув у 1988 році, люди про це у нас говорили — мовляв, була така боротьба у запорозьких козаків... Різні елементи «Спасу» були розкидані і зберігалися в окремих родинах.

Вперше написав про «Спас» Леонід Безклубій — це було в 1989 році в журналі «Техника молодежі».

— Анатолій Конох, завідувач кафедри теорії та методики фізкультури і туризму Запорізького університету, називає оптимістичну цифру — щороку випускається 15 чоловік, фахівців із «Спасу». Це немало...

— Так, але на роботу влаштовується приблизно половина з них. Є дві дитячі юнацькі спортивні школи — Запорізька міська і обласна. Для нас ця спеціалізація просто необхідна. Вона дає можливість розвивати вид спорту в «глибинці». Добре працюють «спасівці» в Мелітополі, Бердянську, Приморську, ну і у найближчих селах. Головне, що є державне фінансування. Наших дітей, випускників ДЮСШ, залишки приймають у вищі і середні (типу коледжів) навчальні заклади Запоріжжя. Чому? Бо «спасівець» — це дисциплінована, цілеспрямована і, як правило, дуже порядна людина. Пишаюся тим, що у нас 80% школярів—спасівців — відмінники. Бо «Спас» — це не лише бойове мистецтво, але й світогляд, щлях розвитку своїх здібностей. Стриженевим вважаємо відкриття спеціалізованих класів. Є школа на Хортиці, якою ми опікуємося, і у нас там три спеціалізованих класи, де вивчають козацьке бойове мистецтво. Після коледжів діти мають можливість вступити на нашу спеціалізацію до Запорізького національного університету. Там є військова кафедра, де юнаки можуть отримати ще й військове звання. Таким чином ми ніби «закриваємо» навчальний цикл підготовки фахівця.

— А скільки людей займається «Спасом»?

— У Запорізькій області «Спас» опановують близько тисячі дітей. По всій Україні — близько п'яти тисяч. Це переважно пів-

денно-східні, а також деякі центральні області України. Тобто, окрім нашого Запорожжя, це ще Дніпропетровщина, Одещина, Херсонщина, Донеччина, Кіровоградщина, Полтавщина, Київщина... У нас є різні напрями розвитку цього виду бойового мистецтва. Не лише спортивний, але і культурно-спортивний — підтримка народних ремесел. В одній лише Запорізькій області ми співпрацюємо з п'ятьма народними спілками. Опосередковано це також сприяє поширенню «козацького духу». Вони цінують те, що у нас є показово-видовищний напрямок, адже ми показуємо бойові елементи в танцях, під музику... І це не може не надихати глядачів, зокрема й митців, якщо вони — українці. Тому і з'являються картини козацького спрямування, цікаві фотороботи. В нашому університеті висить робота, яка добре передає дух Запорожжя: «Лава на лаву». В Києві, на виставці «Від Трипілля до сьогодення» також демонструвалися деякі картини, навіяні сучасними «спасівсько-козацькими» реаліями. Проводимо і народні свята. В інтерактивному варіанті, щоб кожен брав участь: Купала, Великдень, Масляна тощо. Ми першим почали проводити ці свята на Східній Україні. Ми започаткували фестивалі, які носять ім'я Анатолія Єрмака — він був першим почесним головою Федерації. Тепер щороку проводимо Всеукраїнський козацький фестиваль «Покрова на Хортиці». Туди з'їжджаються народні митці з усіх куточків України. А головне, що саме завдяки «Спасу» до нас їдуть козаки зі всіх кін: з Кубані, з Дону, з Новосибірська. На Кубані також вивчають «Спас», у них там своя модифікація, бо є певний вплив кавказької бойової культури, або культури донських козаків. Але стрижнево, звичайно, є українська культура, і кубанці самі це добре усвідомлюють. Пам'ятайте, що всі вони із Запорожжя...

— Це закономірно, що люди з українськими генами цінують спадщину предків. А як до наших єдиноборств ставляться іноземні фахівці?

— Англієць Роджер Мілс (зразу йому близько 65 років, з них 50 він присвятив карате, має восьмий дан, а це дуже високий рівень майстерності!) побував на Хортиці біля запорозького дуба. Там я зробив йому невеличкий майстер-клас, розповів про «Спас», і він тепло дякував нам за збереження козацької традиції. Роджер Мілс на своєму віку бачив багато найрізноманітніших шкіл, але його оцінка «Спасу» була дуже високою. Мовляв, у ньому немає нічого зайвого, все дуже раціональне, а головне — є корені...

— Це висока оцінка! Свого часу ми, юнаки 70-х, були зачленені японським карате, не усвідомлюючи, що своя українська...

їнська спадщина є не менш цінною. Сподіваюся, що оцінка «Спасу» фахівцем з Великобританії є доволі об'єктивною. Олександре, я чув, що у Швеції не без вашої участі відкриваються українські недільні школи?

— Все вірно. Ми презентували відкриття двох недільних шкіл у Стокгольмі і у Гетеборзі. Учні там будуть вивчати методику «Спасу». Поки що лише початковий рівень, але й це непогано. В Швеції проживає декілька тисяч українців і, отже, декілька сотень дітей потребують української мови і культури. До речі, шведи також залюбки ознайомлюються з нашою культурою, зокрема, з бойовою. За нововідкриті українські школи в Швеції можна подякувати Олександру Еріксону, отаману шведських козаків. Хоча він — громадянин Швеції, але українські гени диктують потребу в українському. Саме завдяки йому відкрито пам'ятник Гіліпу Орликі в місті Кристіанстаді, де гетьман жив у 1716–1720 рр. Свою часу українські чиновники обіцяли посприяти із встановленням пам'ятника. Спочатку обіцяли 20 тисяч євро, потім чомусь зменшили обіцяну суму до 7 тисяч (на той момент отаман Еріксон уже вніс частину грошей — з власних заощаджень), а пізніше українська сторона і зовсім відмовилася від фінансування проекту. Мотивувала це тим, що влада вже змінилася, і нинішня за попередню не відповідає... Ось так наша держава «пропагує» українське. Добре, що відомий актор Богдан Бенюк знайшов благодійника, та й сам зробив внесок. Але якщо влада і надалі буде так пропагувати українське, то нас у світі ще довго не знатимуть.

— А росіяни розвивають свої бойові мистецтва? Держава сприяє цьому?

— Так, підтримка є. Приблизно три роки тому в Новосибірську проводився «Фестиваль російської традиційної бойової культури імені князя Голіцина». Цей фестиваль зібрав найдостойніших сибиряків, були також представники Уралу та деяких інших міст Росії. Українців було двоє: я і один з найкращих наших учнів, який непогано виступив на першості Росії з руського кулачного бою. Виступаючи, я попросив підняти руку тих, у кого є українське коріння. Дві третини присутніх відразу високо підняли руки, а ще одна третина підхопила потім і вибачалася, що не визначилися відразу. У них якщо і не батьки, то діди—прадіди з України. Тобто і «половинок», і «четвертинок» з українською кров'ю в Сибіру дуже і дуже багато. Отже, козацький дух і там є. Тому політику «українізації» в Росії треба обов'язково проводити. Але про це чомусь ніхто не говорить,

Олександр
Притула

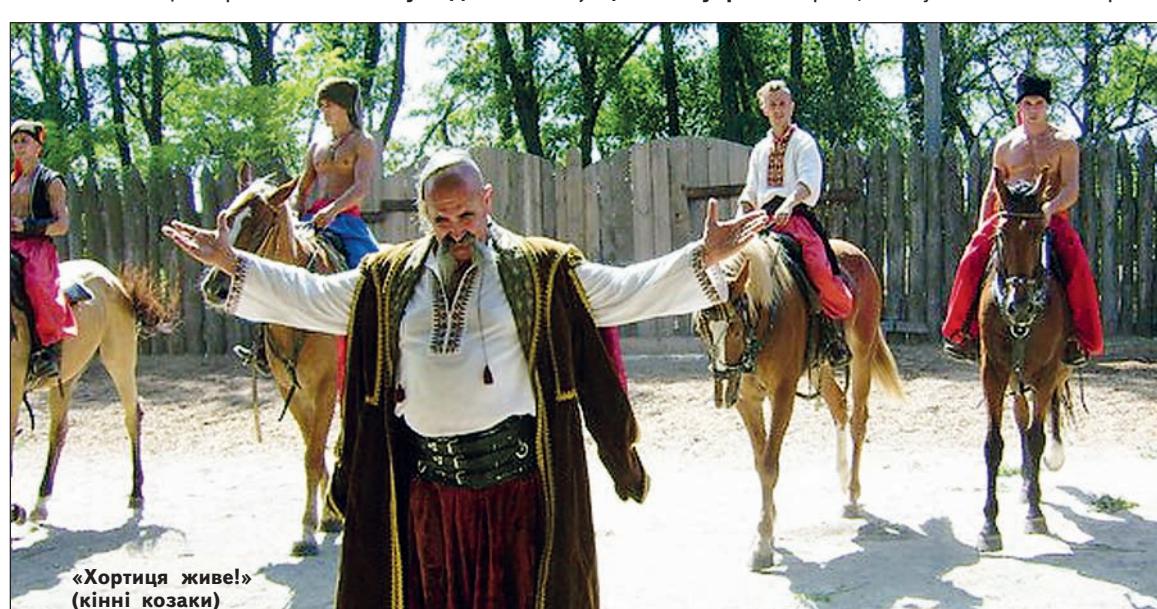

Запорізький штаб «Спасу». Стоять (зліва направо): Олександр Притула, Роман Бутенко, помічник О. Притули, Володимир Антонович Коломієць, голова науково-методичної Ради Всеукраїнської Федерації «Спас», директор обласної дитячо-юнацької школи «Спас»; сидять (зліва направо): Жаклін Літава і Лариса Богомолова — тренери початкових груп «Спасу»

бо всі... бояться Росії. Але бояться не треба — саме українська культура (включаючи і бойову) є нашою «м'якою силою», тому її треба невтомно пропагувати. У Швеції це ж можливо? Там є декілька парламентаріїв—українців, які дуже сприяють пропаганді української культури в країні. Дещо (хоч і небагато) робиться в Росії, скажімо, в Новосибірську і в Саратові керівники області мають українське коріння і охоче допомагають українським культурним центрам. Голос крові — це також сильний фактор...

— Так. І державні асимілятори мають з цим рахуватися. Тягливі покоління все одно залишаються — попри відсутність шкіл і українських вишиванок у країні.

— Дуже допомагають деякі символічні речі... Знаєте, нам вдається зберегти 152 жолуді з хортицького дуба. Адже він не всхоже повністю, одна гілочка ще живі! У нас є спеціальний розсадник, де жолуді (ця символічна частина козацького духу) дають паростки. Далі саджанці веземо в потрібне місце. Веземо туди, де багато українців або де є росіяни, які люблять Україну. Отже, ростуть тепер дубки на Кубані, у Владивостоку, Новосибірську, Єкатеринбурзі... Є і в білоруському Гродно (сябри також залюбки вивчають наш «Спас»), у шведському Стокгольмі та в Гетеборзі. Переїдали дубок і в польський Ольштин Степану Мігусу, голові українсько-польського товариства. В Україні молоді дубки скоро піднімуться, зазеленіють в десяти областях — саме там, де пропагується «Спас». Оскільки дуб — це арійський символ, ми мріємо

«Хортиця живе!»
(кінні козаки)

PОЖЕВІЙ окраєць сонця визирнув над дальнім горизонтом смарагдового моря, зафарбовуючи вершечки хвиль у рожевий же колір. Сонце мовби придавлялося до всього навколо, вирішуючи, а чи прямо зараз зринути у блакитну височину неба, чи що трохи поплескається у прохолодно-свіжій воді? Вирішило: підійматися! І легко, мов золотово-рожевий м'ячик, відскочило від води і поспілило додому, щедро випиваючи на Феодосію тепло свого проміння.

Найперше сонячні промені вилися у вікна лікарні, що височіла над морським узбережжям на крутом пагорбі. Було зовсім рано і пациенти лікарні ще спали. Час від часу тихе сенько пересувалися коридорами лишилі лікарі та медсестри.

У хірурга Миколи Павловича Гребенюка був хороший настрій. Нічне чергування його бригади добігало кінця. Нічого особливого за час чергування не сталося. Все було, як він любив казати, у параметрах нічного хірурга: прийшов один чоловік з розбитим обличчям (призначався — сам затіяв бійку, за що і отримав одкоші), ще одного молодика із травмованою ногою привели друзі (кажуть: танцювали на нічній дискотеці, та так старалися, що один з них аж ногу вивихнув).

От і все, що сталося за час нічного чергування хірурга Гребенюка. Бешкетникові Микола Павлович мовчали обробив обличчя потрібними розчинами, у двох місяцях невеликі ранки закрив пластирями. Настанок порадив:

— Більше не бийтеся.

— Та не буду... Уже ж ніби не молодий, а бачте як вийшло... — скрунно мовив чоловік.

Танцюриста весело запитав:

— І як це, хлопче, треба танцювати, щоби так ногу вивернути?

— О-о, докторе, я можу їх не так утнути, — весело ж відповів молодик. — Танцювати я мастак.

— Бачу, який ти мастак, — жваво продовжував Гребенюк. А розмову цю веселу хірург затягне не просто так, аби лише потеревенити з нічним пацієнтом. Розмовляючи з хлопцем, Микола Павлович одночасно м'яко так м'яко повертає ступню то в один бік, то в другий, а коли віднайшов травмоване місце, миттєво смінув ногу, щось тихо хриснуло, і ступня вмостилася, куди слід. — Усе, хлопче, іди танцюй далі. Але вже не скачи так, пожалій ногу.

— Уже все, лікарю? — не повірив танцюрист. — Я нічого й не відчув.

Хлопець спочатку обережно ступив на ногу, а потім, переконавшись, що вона не болить, підскочив на місці разів з три, й сказав:

— Спасибі, лікарю, у вас золоті руки!

От і все, що сталося за час нічного чергування бригади хірурга Гребенюка. Микола Павлович вже почав укладати до робочої теки термос з недопитою кавою, приготовленою його дружиною Оленою Сергіївною за її власним рецептом. Поклав туди ж шматок яблучного пирога — теж власний виріб дружини. Подумав: це якраз і добре, що лишилися пиріг з кавою. Посідаю. Адже прямо з чергування Гре-

бенюк мав іти у розташовані неподалік лікарні каторні гаражі, де вже на нього мали чекати приятель з дружиною, а також його, Гребенюка, дружина Олена Сергіївна. Усі вони напередодні домовилися, що Микола Павлович одразу після чергування приде в гараж, і на катері приятеля вони підуть на кефаль, яка добре ловилася біля Карадагу. А поки катер дістанеться Карадагу, Гребенюк трохи передрімає дорогою. Він ще у розповні сил, і якоїсі години на сон йому вистачить.

Отож у хірурга Гребенюка був хороший настрій. Чергування добігає кінця. Сонце ясніє у синьому небі. Море лагідне — видно через вікна лікарні. Близькі люди вже чекають на нього

дуже мало.

— Микола Павловичу, зараз у нас в резерві всього чотириста мілілітров такої крові. Це мало, — сказала операційна медсестра.

— Це катастрофічно мало, — погодився Гребенюк. — А нам же зараз найголовніше поповнити організм постраждалого кров'ю.

— Що будемо робити? — разгублено спитає медсестра.

— Будемо переливати кров, — відповів Гребенюк.

— Так мало ж, Микола Павловичу!

— Я дам свою, — сказав Гребенюк. І в раптовій тиші операційної палати пояснив: — У мене якраз четверта група. Зробимо пряме переливання. Готуйте необхідне обладнання, а я сам себе підготую до цієї процедури.

Пряме переливання крові від Гребенюка до постраждалого проходило вже під контролем хірургів, що прийшли на денній чергування. Вони ж і оперували постраждалого, дослухаю-

томнів. Усі, хто був причетний до його лікування, раділи, мов медики-початківці. Найбільше ж радів хірург Гребенюк.

А коли через тиждень Шакір, який лежав під крапельницями, попросив істи, радості лікарів не було меж. І знову найбільше радів Гребенюк. Він частенько заглядав до палати Шакіра Османова, подовгу розмовляв з ним. Як досвідчений хірург знав: аби виглядати людину з тяжкого стану, треба якомога більше з цією людиною розмовляти. Причому на теми, далекі від медицини. Щоби людина забувала про свої болі й фізичні недуги. Важливо, щоби сам хворий хотів побільше розмовляти.

Шакір Османов був хорошим співбесідником. Він, простий будівельник, знов чимало і в політиці, і в спорти, і в мистецтві. Видно було, що Шакір багато читав. Отож Гребенюкові було цікаво розмовляти з Османовим.

Одного разу під час такої «оздоровлювальної» бесіди Шакір раптом примовк. Сторожко позираючи на Гребенюка, сказав:

Валерій ТАРАСОВ

БРАТИ

ОПОВІДАННЯ

— Микола Павловичу, ось вже тривалий час, відтоді, як я прийшов у себе і почав розмірковувати над сенсом і плинністю життя, мені не дає спокою одне питання. От засіло воно цвяхом у голові й сидить.

— І що ж то за питання?

— Вони стосуються вас, Микола Павловичу, — тихо мовив Шакір.

— Мене?! — здивувався Гребенюк.

— Так. Можна, я вас спітаю?.. Але дуже прошу, Микола Павловичу, не ображатися на мене, якщо ви сприймете мое питання образливим.

— Ой, Шакіре, — широко усміхнувся Гребенюк, — мене про таке хворі питали, що вам і в голову не прийде. Ми, лікарі, звички до будь-яких запитань, і ніколи не ображаемось.

— Це добре, — полегшено зітхнув Османов. — А спітати я ось що хочу: Микола Павловичу, коли мене привезла «Швидка» з траси до лікарні, ви ж не знали, хто я такий?

— Не знати.

— Не знали, що я — кримський татарин.

— Не знати.

— От! Не знали, що я — татарин і дали мені свою кров!

— Дав. А що тут дивного? — знизав плечима Гребенюк.

— Микола Павловичу, я радий, що доля звела мене з такою людиною, як ви.

Бо, на жаль, є є люди, котрі, дізнавшись, що перед ним кримський татарин, стараються не те, щоб йому допомогти, а навпаки, зашкодити тому, що просить від них татарин. Мені таке знайоме.

— Ой, Шакіре, не зважайте на це. Ви правильно сказали: на жаль... Так, на жаль, є є люди недобри, злі, нещирі. Є вони серед людей усіх національностей. Є вони серед нас, украйнці, є і серед вас, кримських татар. Хіба не так, Шакіре?

— На жаль, так, — пого-

дився Османов.

— А тому, мій шановний пацієнте, беріть у голову хороше, позитивне. Швидше одужуйте, сім'я на вас чекає.

— Вони там вас не замутили своїми проханнями?

— Ні, Шакіре, — усміхнувся Гребенюк. — У вас чудова дружина, хороши сини. Усі вони дуже вас ждуть, — хірург підвівся зі стільця, що стояв поруч з ліжком Османова, і пішов з пала-

ти. Шакір теплим поглядом дивився услід лікареві.

А в день виписки з хірургії додому Шакір Османов підніс Гребенюкові букет троянд, попередньо дізнавшись від медсестри, що його лікар дуже любить білі троянди, і мовив вибачливим тоном:

— Микола Павловичу, у мене до вас велике прохання... За два тижні мені виповнюється п'ятдесят — кругла дата. Я дуже прошу вас і вашу дружину приїхати у Коктебель, на мій день народження. Мій син забере вас з дружиною своїм автомобілем. Із Феодосії привезе і до Феодосії потім відвізе. Так що жодних незручностей з дорогою не буде... Дуже прошу, Микола Павловичу, не відмовити у моєму проханні.

— Гаразд, Шакіре, ми з Оленою Сергіївною будемо на вашому ювілії, — відповів Гребенюк. — А поки що доліковуйтесь, обов'язково виконуйте усі мої поради.

— Ваше слово для мене — закон...

Як Шакір і обіцяв, за підтримкою Гребенюковів приїхав його син. Вже за годину Микола Павлович і Олена Сергіївна були у просторому будинку Османових. Прямо тут, у дворі, під широким тентом стояли столи з різноманітними стравами і напоями.

Тільки-но приїхали Гребенюки, Шакір запросив усіх гостей до святкового столу. А коли гости усілися, Шакір підвівся, і, хвилюючись, сказав:

— За звичаями кримськотатарського народу, усі гості рівні, нікого з них не можна вирізняти. Але, по-важаючи наші вікові традиції, я все ж хочу сказати кілька слів про цю дорогу для мене людину, — показав на Гребенюка. — Поруч зі мною сидить хірург із золотим серцем Микола Павлович Гребенюк. Якби не він, то сьогоднішнього дня народження у мене просто не було б, це точно. Тому я усім, шановнім гостям, кажу: Микола Павлович Гребенюк — мій кровний брат! Хай вам буде відомо: він, українець, дав мені, кримському татарину, свою кров, коли від цього залежало мое життя. Я і моя сім'я будемо довіку вдячні вам, шановний Микола Павловичу.

Гости зааплодували Гребенюкові. А той, знівівши, тихо мовив ювілярів:

— Спасибі, Шакіре, за добре слова, але вже досить про мене.

— А я все сказав, — щасливо засміявся Шакір Османов. — Лише одне прохання. Микола Павлович і Олена Сергіївна, по-обіцяйте, що ви будете моїми гостями і на мое шістдесятілля.

— Обіцяємо! — усміхнувшись, дружно відповіли Гребенюкові.

— На обличчях усіх гостей теж засвітилися усмішки. м. Феодосія

В УКРАЇНІ ЗНІМУТЬ ФІЛЬМ ПРО СТАЛІНСЬКІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ КРИМСЬКИХ ТАТАР

Наприкінці вересня в Криму стартують зйомки художнього фільму «Хайтарма» («Повернення»), який розповість про трагічну сторінку з життя кримських татар — сталінську депортaciю 1944 року. Про це в інтерв'ю тижневику «Дзеркало тижня» розповів режисер і актор Кіївського театру на Лівому березі Дніпра Ахтем Сейтаблаєв.

«Це буде фільм про трагічну сторінку моого народу — про кримських татар. Сама ж історія буде заснована на долі двічі Героя СРСР, льотчик-військовика Амет-Хан Султана, який брав участь у визволенні Криму в складі Восьмої повітряної армії. У складі цієї ж армії він визволяв і Севастополь — 9 травня 1944 року. Він отримав коротко-строкову відпустку, адже командир полку звів, що він — уродженець Алупки... А 18 травня 1944 року о 4 ранку за наказом Сталіна почалася депортaciя кримських татар за звинуваченням нібито в зраді і співпраці з фашистами», — розповів Сейтаблаєв.

«Усі кримські татари протягом одного дня депортували з Криму в вагони для худоби. А в дорозі їх загинуло практично 40%. Хоча за тією ж радянською статистикою всі чоловіки кримськотатарської національності з 18 років служили в лавах Червоної армії і захищали батьківщину. А в цей час іхніх матерів, сестер, дочок, батьків, бабусь і дідусяв вантажили у вагони для худоби і депортували в Середню Азію і на Урал. Ось про це і буде фільм», — додав ві

СТРИЛЕЦЬ ІЗ ПІДНЕБЕССЯ

Для фронтовика гвардії полковника у відставці Федора Гаврилова із Сімферополя Велика Вітчизняна війна «вмістилась» рівно у 127 бойових вильотів. Саме стільки разів штурмовик Іл-2 зі стрільцем-радистом старшиною Гавриловим бомбив водні переправи, вогневі позиції і танкові колони фашистів. У часі це розтягнулось майже на півтора року воєнного лихоліття.

Перший виліт на бойове завдання нічим особливим Федору Лаврентійовичу не запам'ятався. Хіба що неприємним відчуттям, коли від чогось досі небаченого, незагненного дещо лячно і тривожно.

— Тільки-но перетнули лінію фронту, — поринає у спогади ветеран, — як по фюзеляжу наче хто великом дрином почав методично гупати. Potim до мене дійшо: по нас стріляють ворожіzenitki.

Було це наприкінці листопада 1943 року під Харковом. На звільнення від загарбників першої столиці України кинули доукомплектований молодим поповненням 188-й штурмовий полк 12-ї гвардійської авіадивізії Степового фронту. Гаврилов, як і його незамінний командир екіпажу молодший лейтенант Іван Банних (літали в одному екіпажі всю війну), щойно закінчив авіаційне училище. До слова, у діючу армію корінний сибір'як рвався раніше. Прагнув замінити у строю старшого брата Петра, «похоронку» на якого наприкінці грудня 1942 року принесла матері сільська листоноша. А воював Петро десь під Сталінградом.

«Я схвалюю, синку, твій патріотичний порив, але ти повинен працювати там, де тобі партія велить», — сказав, як відрізав, юнаку районний військом узванні майора, а потім додав: — Якщо потрібно буде, ми самі тебе викличемо».

Довірило же бюро райкому 17-річному хлопцю не що-небудь, а посаду бухгалтера колгоспу у його рідному селі Біле озеро, що у Новосибірській області. Бо після школи тямущий Федір встиг закінчити за направленням колгоспу бухгалтерські курси. Фактично юнаку довелось одночасно працювати і головбухом, і головою колгоспу, позаяк чинний голова не міг ні читати, ні писати, а на документах замість підпису ставив лише хрестик. Утім, довго нудитись у конторі над рапахівцею хлопцю не довелося — вже на Різдво 1943 року принесли таку бажану повістку із військомату. Із 2 тисяч новосибірських новобранців півсотні, у тому числі й Федора Гаврилова, відразу направили на навчання до 2-го Ленінградського авіаційного училища, що було евакуйоване з міста на Неві до Ішима Омської області. Науку стрільця-радиста у ньому хлопець опанував за 9 місяців. А далі — діючий фронт.

У бою від Федора Гаврилова вимагалось одне — захищати літак від ворожих винищувачів у задній напівсфері. Для цього стрілець-радист, який сидів спиною до літального апарату, мав турельний кулемет УБТ

(універсальний конструкції Березіна) калібр 12,7 міліметрів. За необхідності, зокрема при «обробці» переднього краю оборони, він міг з нього ще й «почастувати» свинцем живу силу противника безпосередньо на землі. Як відомо з історії, штурмовик Іл-2 був наймасовішим радянським бойовим літаком Другої світової війни багатоцільового призначення. Завдяки броньованій міці, потужному озброєнню й живучості у нього тоді не було аналогів у світі. У військах за крилатою машину міцно закріпились порівняння «літаючий танк», «літак-солдат». Натомість німецькі солдати з жахом прозвали його «чорною смертю».

— На завдання, — продовжує мій співрозмовник, — ми вилітали переважно цілою ескадрильєю — це 12 машин. Ланки розміщувались «коробочкою» і шикувались не в одну лінію, а уступом. Наша машина було «веденою» у першій ланці. Піднімались на висоту 1200 метрів, а звідти по черзі атакували цілі з піке під кутом 20–30 градусів, знижуючись до 100–75 метрів. Проти танків ефективнimi виявились півторакіограмові ПТАБи — протитанкові авіабомби кумулятивної дії. Одна така бомбочка здатна була пробити будь-яку танкову броню. Завантажували ж нам у бомбовий відсік до 400 таких ПТАБів.

Саме за успішну «ПТАБову» атаку одержав Федір Гаврилов свою першу нагороду — орден Вітчизняної війни I-го ступеня. Сталось це на березі озера Балатон під Будапештом. Восени 1944 року війська 2-го Українського фронту розпочали облогу цього міста, «дунайського Сталінграда», де сккупчилось майже 300-тисячне угропування фашистів. Ворог намагався будь-що розрівати кілько облоги за допомогою своїх «Тигрів» і «Лантер». Їхнє просування до обложенії столиці Угорщини зафіксувала наша наземна і повітряна розвідка. Проте коли ескадрилья Гаврилова вилетіла у визначений район, то замість бронетехніки вони побачили на полі рівні ряди... копиця сіна. «Атакувати копиці сіна! — дещо несподівано пролунав у навушниках наказ коменда-капітана Агарби. Атакувати — так атакувати. Піке — і на поле градом сипляться «гостинці» червонозіркових штурмовиків. Тільки згодом, після узагальнення даних фотозйомки, на польовому КП екіпажам розповіли, що з першого заходу вони знищили 12 фашистських танків, які були замасковані сіном.

Загалом бої за угорську столицю, як і попередні під час Ясско-Кишинівської операції, стали для гвардійців найзапеклішими за всю його історію.

— Інколи вилітали на завдання по 4–5 разів на день, — продовжує ветеран. — У самому Будапешті по карті визначали для бомбардування конкретні вулиці і навіть окрім споруд з добре укріпленими вогневими точками супротивника, артилерійськими розрахунками.

Діставалось від ворога і нашим льотчикам. За весь час бойових дій втрати склали майже 100%. Іл-2 із Іваном Банних і Федором Гавриловим підбивали двічі. Одного разу снаряд «ерлікона» прошив бронезахист мотора, після чого він «ххнув» і, зрештою, замовк. Але пілоту неймовірними зусиллями все ж вдалось «дотягнутися» прямо на лісосмугу. «Федю, ти живий?» — перше, що почув стрілець-радист, кому прийшов до тями. І відчув, що в одному чоботі хлюпає кров, нестерпний біль у стегні пронизує все тіло. Добре, що неподалік були свої — піхота. На трофеїйні автівці екіпаж відразу доправили на рідний аеродром, звідти — прямо в лазарет. Медики вилучили з пораненої ноги Гаврилова 7 осколків. На повне одужання знадобилось усього декілька тижнів — і знову польоти.

Останні дні війни 188-й гвардійський Будапештський полк зустрів у небі над іншою європейською столицею — Прагою. В той час у Берліні над куполом рейхстагу вже гордо майорів червоний прапор. Натомість над столицею Чехословаччини нависла смертельна загроза, адже ще доволі потужне формування ворога намагалось розправитись з учасниками збройного повстання, яке спалахнуло 5 травня. Полку Гаврилова було поставлене завдання відсікати на шляху до Праги всю ворожу бронетехніку. І екіпажі штурмовиків з цим успішно впорались. Переможну крапку було поставлено 11 травня.Хоча для самої ескадрильї цей останній день війни мав гіркий присмак, позаяк у бою загинув улюблений командир ескадрильї, Герой Радянського Союзу капітан Агарба...

Ніколи не зітреться з пам'яті моєго співрозмовника і 24 червня 1945 року. Позаду місяць щоденних стрійових тренувань на Центральному аеродромі у Москві. Напередодні всім учасникам Параду Перемоги видають шерстянє обмундирування з «голочки».

— Ми крокуємо на Червону площа, — продовжує спогади ветеран, — радісні жінки з балконів кидають нам оберемки квітів. Попереду нашого зведеного батальйону авіаторів 2-го Українського фронту — прославлений полярний льотчик Микола Каманін (кавалер медалі «Золота Зірка» №2. — Авт.). Накrapає дощик, згодом він переростає у справжню зливу. Але настрай у всіх все одно піднесений...

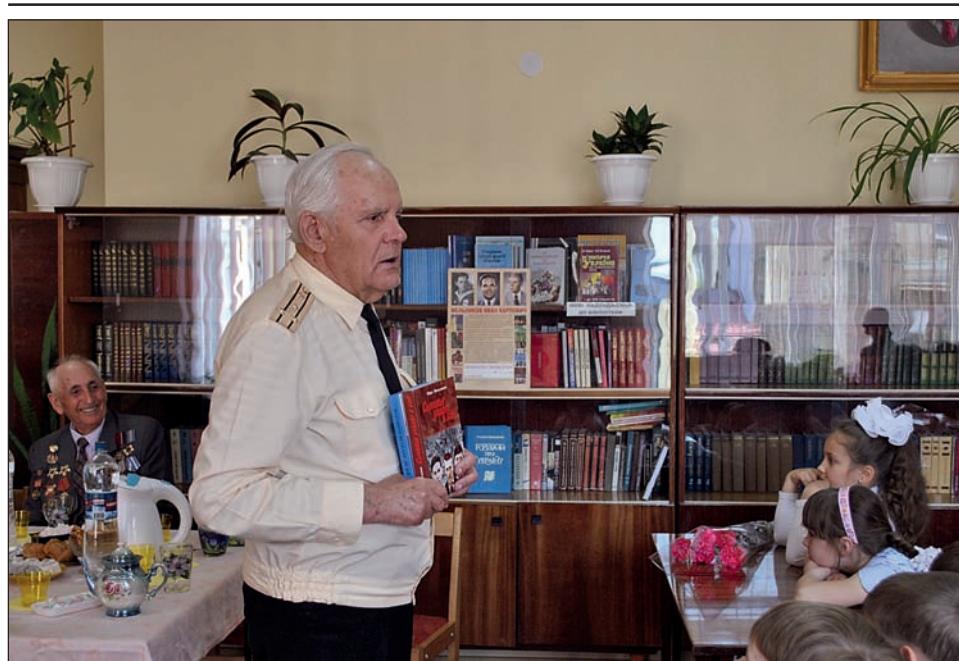
Після війни свою подальшу долю старшина Федір Гаврилов поєднав з військовою авіацією. Закінчив спеціальне штабне училище ВПС у Новочеркаську, обіймав штабні і командні посади в Криму, на Сахаліні, Прикарпатті. Звільнинським в запас у зв'язку з масовим «хрущовським» скроченням авіації на початку 60-х років узванні майора. Далі понад двадцять років працював в управлінні сільського господарства Кримського облвиконкому. Нині

Федір Лаврентійович у вири ветеранських справ і турбот. Вдруге поспіль йому довіряють очолювати раду ветеранів Центрального району Сімферополя. Своє активне довголіття 87-річний фронтовик пов'язує з «сібірськими генами» і здоровим способом життя. Виявляється, Федір Гаврилов ніколи «не дружив» із спиртним і цигарками, навіть під час війни. Тоді свої добові «наркомівські» сто грамів і пачку «Казбеку» старшина щоразу обмінював у товаришів на звичну плитку шоколаду. А ще давно стало для нього доброю звичкою розпочинати день з інтенсивної ранкової фіззарядки.

Василь САДОВСЬКИЙ

На фото: Федір Гаврилов у наші дні і на Параді Перемоги 24 червня 1945 року (Фото з особистого архіву Ф. Л. Гаврилова та автора)

У 8 гарнізонному будинку офіцерів, що у місті Сімферополі, пройшла зустріч учнів середньої школи №7, яка названа ім'ям командувача народного ополчення Криму підполковника Олексія Мокроусова, з ветеранами війни.

Зустріч пройшла у теплій, щирій атмосфері. Колектив будинку офіцерів пригостив ветеранів традиційними чаєм та солодощами, а потім діти хором заспівали фронтову «Катюшу». Від ветеранів виступив полковник запасу Іван Мельников, дитячий письменник, лауреат Державної премії АР Крим. Він розповів про дітей-героїв, які разом

із дорослими виборювали перемогу, та побажав дітям мирного неба над головою. Після закінчення зустрічі діти відвідали «Музей військової історії Криму», де екскурсовод 8 гарнізонного будинку офіцерів Тетяна Назаренко провела з ними невеличку вікторину з військових питань та нагородила переможців солодкими призами.

Олексій МАЗЕПА,
спеціальний кореспондент «Народної армії», майор

м. Сімферополь

БОЙКИ – УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНОС КАРПАТ І ДОНЕЧЧИНИ

«Круглий стіл» з такою назвою відбувся нещодавно в Донецьку. Ініціаторами виступили Донецький відділ Всеукраїнського об'єднання ветеранів (ВОВ) і Товариство бойків Донеччини. Засідання відкрила Світлана Кузнецова – заступник голови Донецької облдержадміністрації у справах національностей та релігій. Вона підсумила: «Історично склалося, що Донбас є багатонаціональним утворенням, й адміністрація області намагається допомагати у розвитку кожної національності. Із здобуттям незалежності стало можливим говорити про депортацию деяких народів, щоб висвітлити питання народності бойків, які були переселені на Донеччину в 1951 році».

Віктор Прокопчук, голо-ва Донецького ВОВ, роз-повів, що до 1941 року майже 2 мільйони бойків жили в Карпатах, займали площею 15 тисяч квадрат-них кілометрів уздовж ріки Сян, займалися гірським землеробством, розводи-ли коней, овець та особливо полюбляли волів, яких у великій кількості до-ставляли для потреб Авст-рійського імператорсько-го двору. Це був працо-вітій і волелюбний на-род, навіть склалось при-слів'я: «З бойка служки не буде». Саме бойки під ке-рівництвом легендарного Захара Беркута колись зу-пинили татаро-монгольсь-ку навалу у Карпатах, тоді ж частина з них пересели-лась до Полтавщини. Їхнім фольклором і патріархаль-ним укладом життя за-хоплювався Іван Франко. Нині робляться спроби до-слідити походження сі-ливи горців, більшість до-слідників схили- порівнювати їх з кельтами на під-ставі старовинних звичаїв,

орнаментів вишивки, що містять вписані квадрати, й навіть особливостей крові. І ось цих невтомних труда-рів радянська влада взя-лася наполегливо знищу-вати, як тільки опинилась на теренах Західної Украї-ни в 1939 році. Понад пів-мільйона бойків було роз-порожено по Україні впро-довж 1944–1951 років.

Про видатних бойків роз-повіла Людмила Болоно-ва. Гетьман Петро Сагай-дачний, президент ЗУНР Августин Волошин, провід-ник ОУН Степан Бандера – вже одних цих імен дос-татньо, щоби уславити будь-яку націю. А скільки вірних синів з Бойківщини стали у лави ОУН–УПА, за-хищаючи рідні землі, – важко і порахувати. Слід зазначити, що інтелігенція

Самборі музею бойків, який проводив велику просвіт-ницьку роботу, об'єдную-чи націю, й був оплотом протидії польській владі. При радянській владі му-зеї та товариство бойків були знищені, організатори за-проторені до Сибіру. Нині голова бойків Любомир Сикора поновив цей етніч-ний осередок духовності.

Людмила Огнєва, голова Донецького відділу Союзу Українок, розповіла при-сутнім про єдиного вояка УПА в Маріуполі бойка Любомира Гудза (Орлика), що досі веде активну діяль-ність на користь України. «Брязкіт мечів ліпший від слів» – про цей бойовий вислів бойків нагадав при-сутнім головний редактор газети «Україна козацька» Антін Бобир. Бойки зав-жды вміли захищати рідну землю, починаючи від Захара Беркута і до Степана Бандери, Андрія Мельни-ка. Герой Відня Юрій Куль-чицький не лише врятував столицю Австрії, але й при-вчив європейців пити каву. Славетні митці – письмен-ник Іван Франко, художник Панас Заливаха, меценат Петро Яцик – назавжди залишаться у серцях вдач-них українців.

Фахівець із геології Люд-мила Богун розповіла, що мешканці Карпат, зокрема бойки, живуть у зоні під-вищеної сейсмічності, кот-ра належить до широтного сейсмічного поясу Землі. Тому вони дуже емоційні, чутливі саме до місця на-родження у рідних горах, не прагнуть інших земель, але захищають власні від нападників. Навіть наці-ональні костюми та їхні ко-льори схожі з іншими на-

родами цієї сейсмічної зони проживання. Відтак, насильне переселення бойків з гір у степові райо-ни Півдня України вплину-ло на депортованих не ли-ше ззовні, різкою зміною кліматичних умов прожи-вання, але й змінило їхню внутрішню, можливо, ге-нетичну структуру.

Голова Спілки українсь-кої молоді з Тельманівсь-кого району Віра Кузманд та вчителька села Мирне Ганна Лисенко повідоми-ли, що нині у них мешкає 4–5 покоління переселен-ців. Це члені, культурні люди, котрі намагаються зберігати національні тра-диції, особливості мови. Вони пишуть вірші, де зга-дувають важке минуле, й спі-вають чудові бойківські піс-ні. Жінки з ансамблю «Лі-ляя» (Слов'янський район, керівник Н. Гудова) у чу-дових зелених строях з він-ками на головах, що нагадувають лісових мавок, ви-конали пісні «Не ходи, ко-заче», «Вишита калина».

Дуже емоційно виступи-ла студентка з с. Мічурине Ірина Петренко. «Я є вті-ленням гасла «Схід і Захід разом», бо в моїх жилах тече кров матусі–бойків-чанки й татуся з Донеччи-ни», – наголосила дівчи-на. Після Другої світової війни обмін населенням були популярними у вирі-шенні проблеми наці-ональних меншин. Так, ма-сові переселення україн-ців з Польщі проводилося в чотири етапи: 1944–1946 рр. – «обмін населенням»; 1947 р. – акція «Вісла»; 1948 р. – демаркація дер-жавного кордону між СРСР і Польщею; 1951 р. – об-мін ділянками державних територій. Загалом було переселено 543 тис. осіб.

Проведенню депортациї 1951 року передував до-

говір, укладений 15.02. 1951 р., згідно з яким СРСР поступався Польській рес-публиці ділянкою площею 480 кв. кілометрів у Дро-гобицькій області, а взамін одержав таку ж за обсягом територію Люблінського воєводства.

Ольга Максименко із с. Званівка Артемівського району доповнила, що особливістю депортації у 1951 році є виселення всіх меш-канців, незважаючи на на-ціональну належність. До того ж виселені були позбавлені права обирати місце майбутнього пере-бування. Таким чином ком-партійно-кадебістський режим вирішував кілька проблем: залюднював ма-лозаселені степові райони Сталінської (Донецької), Херсонської, Миколаївсь-кої та Одеської областей; проводив денаціоналізацію

і русифікацію переселен-ців; ліквідовував соціальну базу українського підпілля на виміннях територіях. Але, незважаючи на всі труднощі, бойки досі збе-рігають свої звичаї, пісні та кулінарні уподобання. Ціла група артемівських бойків-чан із Званівки виконала справжню переселенську пісню «За нашою стodo-лою видно чуже село».

Голова Товариства бой-ків Донеччини Юрій Кор-нацький ознайомив при-сутніх із літературою щодо питання бойків, яку він зби-рає багато років, і запев-нив активних співвітчизни-ків, що буде сприяти їхній участі у щорічному фести-валі «Бойківські фестини», що восени проводяться у Карпатах. Світлана Кузнє-цова зазначила, що Доне-цька облдержадміністрація надаста фінансову допо-могу талановитим пред-ставникам Бойківщини на Донеччині. Мелодійні пісні дружніх бойківчан ще дов-го лунали залами обласної бібліотеки ім. Н. Крупсь-кої, де проводився захід, привертаючи увагу її відві-дувачів.

Ірина МОЛЧАНОВА,
член Всеукраїнського
об'єднання ветеранів,
журналіст

Юрій Корнацький

ОБМІН ДОСВІДОМ – ЗАПОРУКА УСПІХУ

У 8-му Гарнізонному будинку офіцерів міста Сімферополя відбулися збори із завідувачами бібліотек, що дислокуються у військових містечках на теренах Автономної Республіки Крим. До уваги учасників зборів, що цього разу проходили під гаслом «Обмін досвідом – запорука успіху», були запропоновані виступи директора 8 ГБО полковника запасу Миколи Степанова та завідувача бібліотеки військового культурно-освітнього закладу Сімферополя Тетяни Семенової.

Власним досвідом роботи щодо особливостей ведення бібліотечної документації поділилась бібліотекар окремої бригади берегової оборони ВМС ЗС України, що знаходиться у селищі Перевальне Сімферопольського району, Світлана Горбачова – фахівець бібліотечної справи з багаторічною практикою.

Емоційним і яскравим став виступ голови Сімферопольського

міського товариства «Просвіта» Павла Власенка, який запросив бібліотекарів до активної співпраці, повідомивши, що міський осередок «Просвіти» має потужний інтелектуальний потенціал, підтримує зв'язки з істориками, філологами та письменниками.

– В гості до військових моряків ми можемо запросити провідних наукових та культурних діячів, відомих майстрів мистецтв, освіти та спорту, – наголосив Павло Власенко, висловивши сподівання, що такі зустрічі будуть цікавими і змістовними.

Протягом години, жваво та неупереджено, не уникаючи гострих та болючих проблем історії нашої країни та сьогодення, привав відвертий діалог освітянина і військових бібліотекарів.

Згодом, офіцерами Регіонального медіа-центру Міністерства оборони України в місті Сімферополі військовим бібліотекарям було презентовано буклет «20 років на варті миру». Це видання,

в якому розкривається двадцятирічна історія участі Збройних Сил України в операціях і місіях з підтримкою миру, було підготовлене до ювілейної дати Міністерством оборони України. За словами завідувачів бібліотек, це видання стане не тільки справжньою «родзинкою» у виставках літератури, присвячених миротворчій діяльності, а й корисним при підготовці матеріалів на виначену тематику.

Також для присутніх виступив аматорський вокально-інструментальний гурт «Чумацький шлях» під керівництвом Володимира Кравцова, учасники якого заспівали українські народні пісні.

У підсумку учасниками зборів були обговорені поточні проблеми військових бібліотек та шляхи їх вирішення, намічені перспективи співпраці.

За словами завідувачки бібліотеки Сімферопольського гарнізонного будинку офіцерів Тетяни Семенової, такі заходи – це не лише спільній пошук вирішення нагальних проблем у бібліотечній справі, це обмін досвідом, поштовх до нових звершень та результатів.

– Важко переоцінити роль бібліотек. До наших культурно-освітніх осередків приходять небайдужі люди, ті, хто прагне нових знань та досвіду, – зазначає

Тетяна Семенова, – бібліотека – це той осередок, де збиряються освічені люди, і саме від нас залежить створення комфортних та сприятливих умов для роботи інтелігентних та інтелектуальних відвідувачів.

Владислав СЕЛЕЗНЬОВ,
підполковник
м. Сімферополь

НАШОГО ПОЛКУ ПРИБУВАЄ!

Взимку до нашого «світличанського» гурту долучилася багатодітна родина Швеців зі Львова. Родина, можна сказати, непересічна: Орест – футбольний тренер (хоч і економіст за освітою), Галина – народна майстриня, виготовляє ляльки-мотанки (хоча за освітою – геолог), а ще четверо чудових діток: Іван, Стефанія, Любка, Марічка. Нещодавно вперше їх провідав, і цей візит залишив по собі пам'ятні враження. Зрештою, це ж справа власкора – знати, чим живуть наші передплатники і чому вирішили передплатити саме кримську, а не якусь місцеву газету. З цього приводу пані Галина каже так:

— «Кримська світлиця» нам дуже подобається, адже це наша газета, в ній відчувається український

дух! З неї ми більше дізнаємося про Південь України і про Центр, адже газета не обмежується інформацією тільки з Криму. З приємністю переконуємося, що там також живуть українці, які переживають за нашу культуру, прагнуть зберегти її у непростих умовах. Добре й те, що є чимало матеріалів, пов'язаних з Галичиною. Зокрема, було дві публікації про наш Центр балстики, який я відвідував і де раз на тиждень вивчаю латиську мову. Діти також читають «Світличку», їм цікаво. Причому, вони переглядають не лише те, що пишуть школярі, але й звертають увагу на «дорослі» публікації. Ореста більше цікавлять статті з історії, інколи ми їх разом обговорюємо. Патріотизм, зазвичай, ґрунтуються на знаннях, і якби більше людей мали можливість читати, а головне – обговорювати «світличанські» ма-

теріали, то це було б дуже добре. Обговорювати – от що важливо! Одержану газету регулярно, нам дуже подобається її така домашня, тепла назва. Дуже гарна поезія! З інших українських газет ми купуємо в кіосках тільки «Експрес», дітям надходить «Малятко». Входить, що з усіх всеукраїнських «дорослих» газет ми передплачуємо лише «Кримську світлицю» і не шкодуємо, що зробили такий вибір.

Сергій ЛАЩЕНКО

Передплатити «Кримську світлицю» на друге півріччя 2012 року можна у будь-якому поштовому відділенні на території України.

Передплатний індекс – 90269
ВАРТИСТЬ ПЕРЕДПЛАТИ:
1 місяць – 9,27 грн.; 3 місяці – 27,21 грн.; 6 місяців – 52,77 грн.

ПЕДАГОГІКА СЕРЦЯ ЯНУША КОРЧАКА

Дітей нема — є люди, однак з іншим масштабом понять, іншим запасом досвіду, іншими захопленнями, іншою грою почуттів, — писав видатний польський педагог і лікар, письменник і громадський діяч Януш Корчак. Його педагогічна ідея по суті вся вміщується в одній фразі: вихователь повинен любити дітей.

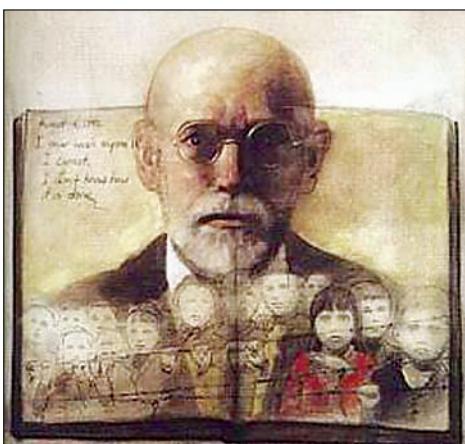
Януш Корчак (справжнє ім'я Ерш Хенрік Гольдшміт) народився у Варшаві 22 липня 1878 року. Його дід був лікарем, а батько — адвокатом. Шкільні роки Януша пройшли у Варшавській російській гімназії. Навчаючись на медичному факультеті Варшавського університету, він зацікавився науковою спадщиною видатного швейцарського педагога-гуманіста Йоганна Генріха Песталоці і влітку 1898 року здійснив поїздку в Швейцарію, де ознайомився з функціонуванням шкіл і дитячих лікарень.

З 1903 до 1911 року Я. Корчак працював вихователем у літніх дитячих таборах при Єврейській дитячій лікарні ім. Берсонів і Бауманів. Отримавши в березні 1905 року диплом лікаря, він відправляється на Російсько-японську війну. У 1907 році Я. Корчак на приватній основі пройшов практику в дитячих клініках Берліна, побував на стажуванні у Франції і відвідав дитячий притулок в Англії.

У 1911 році Я. Корчак засновує у Варшаві Будинок сиріт для єврейських дітей, яким керував з перервою в 1914-1918 роках до кінця життя. Цей будинок став і його власним домом. Він займав у ньому приміщення під дахом над дитячими спальнями. Свою самотність назавжди пов'язав з такими ж одинокими дітьми, як сам.

Дитячий будинок стає для нього майстернею, в якій виробляється система виховання, а вечорами і вночі писав статті та повісті. Дитина не майбутня, а нинішня з іншим масштабом почуттів і досвіду — це було педагогічним кредо Януша Корчака. Вдумливий і тонкий психолог, він розкривав глибокі мотиви переживань вчинків дітей, наочав, що лише в прагненнях зрозуміти складні процеси формування особистості дитини батьків і вчителі зможуть по-справжньому любити дітей.

Перебуваючи як військовий лікар у 1914-1918 роках в Україні, зокре-

мав в Києві, Я. Корчак займався також облаштуванням будинку для польських дітей. Після повернення до Варшави керував дитячими притулками, читав лекції у Вільному польському університеті і на Вищих єврейських педагогічних курсах, вів роботу в судах у справах малолітніх злочинців, виступав під псевдонімом «Старий лікар» з виховними бесідами по радіо, працював з журналами. Його повісті для дорослих і дітей «Діти вулиці», «Дитина вітальні» та інші, новели, бесіди і статті вводять читача в складний світ дитячої психології, містять спостереження над тогочасним життям у Польщі, відо-

тучий будинок. У 1940 році його разом з майже двомастями вихованцями помістили у Варшавське гетто для євреїв. Там він продовжував добувати для них їжу і медикаменти, проводив навчальні заняття. На початку серпня 1942 року Я. Корчак разом з іншими педагогами і вихованцями відправили в товарні вагонах у концтабір у Треблінці. Він відмовився від свободи, запропонованої йому в останню хвилину, і залишився з дітьми, прийнявши з ними смерть у газової камери. Це сталося 6 серпня 1942 року. Януш Корчак помер страшною смертю, ставши символом мучеництва мільйонів безневинно загиблих у фашистських тaborах.

На місці його смерті нині стоїть великий камінь. На ньому короткий надпис: «Януш Корчак і діти». Незадовго до загибелі він писав: «Якби можна було зупинити сонце, то це потрібно було б зробити саме зараз».

У Польщі 2012 рік оголошений роком Януша Корчака. Його ім'я стало символом висоти духу, мудрості педагога, воїтину геройчної любові до дітей. Про це говорили на вечорі пам'яті Я. Корчака, який організували і провели напередодні Міжнародного дня захисту дітей спільно з Центральною міською бібліотекою ім. О. Пушкіна в Сімферополі Всеукраїнський інформаційно-культурний центр, Кримське товариство поляків, Кримське республіканське єврейське товариство «Яд Езра» («Рука допомоги») і благодійний єврейський центр «Хесед Шимон» у рамках програми «Бібліотека за міжнародний діалог», директор бібліотеки Тетяна Сєродіна, консул Республіки Польща в Севастополі Ян Здановський, генеральний директор ВІКЦ Владислав Єрмаков, заступник голови Кримського товариства поляків Галина Цвєткова.

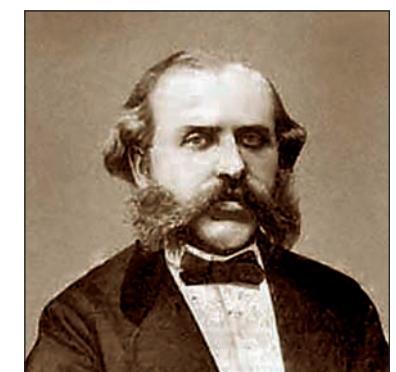
У програмі заходу демонструвалися слайди і фрагменти з документальних фільмів про життя і творчість, педагогічну та громадську діяльність Я. Корчака, десять заповідей якого стали принципами дії для батьків і вихователів, відбулася презентація виставки-портрета «Символ висоти духу». Прозвучали фортеціані композиції за творами польських композиторів, а танцювальний ансамбль «Задоринка» мовою хореографії передав із минулого в сьогодення основний принцип любові в зеленому прапорі дитинства, який проніс крізь усе своє життя Януш Корчак.

Валентина НАСТИНА

СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ З ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ

Шановна редакція «КС!» Ви якось запитували, чи є такі приклади, щоб люди інших націй допомагали українцям підвищити свою освіту, культуру? Надсилаю матеріал про німця Миколу Корфа — дальнього родича барона Корфа, який вчився разом із О. Пушкіним у Царськосельському ліцеї.

Це матеріал Павла Мазура — краєзнавця з Маріуполя, статтю якого ви недавно друкували. Я зробила лише рецензію.

* * *

Книгу Павла Мазура «Колиска земської народної школи» (Маріуполь, «Азовъ», 2009 р.) мені подарувала директорка вказаного видавництва Галина Грандель. На обкладинках розташовані світлини Маріуполя XIX століття й фото пана з пишними вусами та добрими очима. Виявилось, що видатний педагог — Микола Олександрович Корф, засновник земських шкіл у колишньому Олександровському повіті, який включав сучасну Донеччину, Запоріжжя та Дніпропетровщину. Він один ціною постійних зусиль зорганізував на величезних теренах справжню мережу початкових шкіл для селянських дітей, якої не було більше у Російській імперії. Досвід Миколи Корфа у 80-х роках XIX ст. вивчали не лише в Москві та Петербурзі, але й по всій Європі.

А ми — нащадки славного ентузіаста — нічого про нього не знаємо...

Сумно й соромно, панове.

Треба подякувати Павлу Мазурі — відому му вчителеві й краєзнавцю, що він упродовж 20 років збирав матеріали про видатного діяча Приазов'я і видав книгу, яка, без перебільшення, потріба кожному сучасному вчителеві. Можна багато говорити про зміст твору. Лішче наведу цитати, котрі, можливо, змусять Маріупольське управління освіти просити автора перевидати «Колиску земської школи» величким накладом, щоби вчителі могли придбати працю, яка повинна стати настільною для кожного справжнього педагога.

«Саме так: лише вчитель, який все життя вчиться, добирається, як радили М. О. Корф та Х. Д. Алчевська, «ДО САМОГО ДЖЕ-АЛЧЕВСЬКИХ БУЛО ВСТАНОВЛЕНО БЮСТ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА СКУЛЬПТОРА В. БЕКЛЕМІШЕВА. ВЛАСНЕ, ТО БУВ ПЕРШИЙ ПАМ'ЯТНИК ПОЕТУ В УКРАЇНІ» (с. 77).

Настанок ще одна зовсім коротенька цитата: «Перевірні іспити, які час від часу проводив М. Корф по школах, — ЦЕ СВЯТО ДЛЯ ДІТЕЙ, якого вони чекають не лише без усякого страху, але з великим захопленням і нетерпінням...» (с. 71). Мені здається, навіть цих коротеньких згадок про методи навчання Миколи Корфа достатньо, щоби вивчити його труди з олівцем у руках, якщо ти — справжній Вчитель!

Ірина МОЛЧАНОВА,
просвітнянка

м. Маріуполь

«ТОЖ ЗЕРНАМИ ЄДНАННЯ I ЛЮБОВІ ЗАСІЙМО душі, щоб добро зійшло!»

Христина Строгуш — учениця 11 класу Дублянської ЗОШ I-III ст., що на Самбірщині. З малих літ любить книжки, душою влюблює музику рідного Слова. Звідси — її захоплення поезією, перші літературні спроби.

Христина — учасниця багатьох творчих конкурсів, присвячених різноманітним національним і релігійним святах, неодноразовий їх переможець.

Має вразливу душу, багатий духовний світ. З дитинства захоплена творчістю Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. Сьогоднішні її уподобання — Ліна Костенко, Ігора Калинець, Романа Іваничук, Богдан Стельмах, Марія Людкевич, Світлана Антонишин...

Активний член шкільного гуртка поетичного слова.

Любов Іванівна ПРОЦЬ,
вчитель-методист української мови і літератури
Дублянської ЗОШ I-III ст. Самбірського району

РІДНЕ СЛОВО

Знає кожен:

найдорожча мова.

До небес возніс її

Кобзар.

Наша слов'яніна,

калинова...

Кажемо: великий

Божий дар.

Слово рідне скарбом

називаєм.

Нам без нього —

наче без води.

Любимо, шануєм,

величаем,

Душу зігріваемо завжди.

Та чи всі? I бачу

з гіркотою,

Як його цураються

не раз...

Стало це великою бідою,

Бо без мови не стає і нас.

РІДНА МОВА

Палкі й незгасні

барви моого слова,

Тому і зветься мова —

калинова.

Співає слов'янами

Україна,

Тому і зветься мова —

слов'яніна.

Мов рушничок барвистий,
рідну мову
У серці простелила нам
матуся.
Люблю її — пісенну,
калинову,
Бо ж гордо українкою
зовуся.

* * *

Малюю словом
мову слов'яні —
Погляньте на малюнок

в рамці вірша!

Малюю словом

рідну Україну,

Вона мені у світі —

наймиліша.

I з нею — вічне
Кобзареве Слово,

Що душ зіцілює

й зцілює без ліку,

Із ним цвітемо в світі

калиново...

I віриться, що буде так

довіку!

* * *

Таємно ніч шепоче

за вікном,

Упала хустка тьми

на ранні квіти...

Хвилину цю чекала

я давно,

Щоб з римою тихцем

погомоніти.

ДЯКУЄМО ЗА СВЯТО!

У Міжнародний день захисту дітей у літньому таборі денного перебування «Сонечко», що діє при Штормівській школі-гімназії, сталося справжнє свято – 60 хлопчиків і дівчаток здійснили подорож до Сакського аквапарку «Бананова Республіка».

Декілька годин тривали веселощі: діти купалися у великих басейнах із теплою прозорою водою, спускалися з різноманітних гірок, а на найменших відвідувачів аквапарку чекав дитячий майданчик з атракціонами та гірками, схожими на казкових героїв та екзотичних тварин. Повертаючись додому на величезному яскравому автобусі, діти співали пісні й ділилися враженнями.

Для дітлахів ця поїздка стала несподіваним і по-справжньому казковим подарунком, адже далеко не кожна сім'я має змогу разом із дітьми відвідувати подібні розважальні комплекси. Та учні Штормівської школи-гімназії надовго запам'ятують день, коли здійснилася їхня мрія. А сталося це завдяки допомозі депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим Гриневича Валерія Васильовича.

Колектив учителів, батьківський комітет Штормівської школи-гімназії разом із учнями висловлюють подяку Валерію Васильовичу за безкоштовно виділений автобус для поїздки до аквапарку і турботу про дітей. Адже дитячі мрії мають збуваться!

ЩЕ ОДНЕ СВЯТО юні читачі «Джерельця» зможуть подарувати собі самі, якщо візьмуть участь у нашому творчому конкурсі і виграють ось цей **розкладний велосипед**! Надсилайте на адресу редакції (звичайно або електронною поштою) ваші **літературні, поетичні, публіцистичні твори** – на будь-які теми. Кращі роботи будуть опубліковані у «Джерельці», а їхні автори отримають шанс вибороти суперприз та інші нагороди.

Крім творчих завдань будуть й цілком конкретні, за які нараховуватимуться додаткові бали. Ось два з них:

— Коли вишивов перший номер «Джерельця»?

— Хто надав для переможця конкурсу у «Джерельці» головний приз – велосипед? (Депутат, кандидат, партія і т. д.)

Чекаємо на ваші відповіді, вірші, оповідання, репортажі, новели, статті. Творіть! Дерзайте! Перемагайте!

БРАВО ТЕАТРУ!

Осі і прийшло таке довгоочікуване літо – зі спекою, яскравими барвами та купою подій. Улітку по-справжньому оживає мое рідне місто – Керч, тоді на вулицях стає людно, приїжджають до моря туристи, проводиться багато різних заходів, відбуваються гастролі артистів, і саме тому я завжди на нього дуже чекаю. Цьогорічне керченське літо також обіце бути яскравим і насиченим: буде декілька різноманітних фестивалів, спортивних подій і змагань. А початок літа ознаменувався для містян і гостей нашого сонячного узбережжя гастролями Кримського академічного українського музичного театру із Сімферополя.

Коли я побачила інформацію про гастролі на міському порталі, зrozуміла, що не зможу пропустити цю подію. За п'ять днів перебування в гостинній Керчі театром було показано сім вистав: театралізовану естрадну програму народного артиста України Валерія Карпова «Карнавал кохання», «Американську комедію», музичну комедію «Курортний роман», рок-оперу «Юнона та Авось», драматичну поему «Оргія», балет «Ромео та Джульєтта», а також дві вистави для дітей – піратський бойовик «Веселій Роджер» і казку-мюзикл «Снігова королева».

Я із задоволенням відвідала легендарну рок-оперу «Юнона та Авось», яка ось уже понад тридцять років не сходить із театральної сцени (вперше представлена 1979 року, а перша відома театральна постано-

вка – Московського театру імені Ленінського комсомолу, літо 1981 року). Вистава відбулася теплого літнього вечора в міському будинку культури «Корабель». Людей було дуже багато, зала була вщерть заповнена глядачами, котрі з нетерпливістю чекали на початок спектаклю. І ось піднімається завіса й владу у свої руки бере ІІ Величність Мельпомена...

Звичайно, для більшості громадян котицького СРСР «Юнона та Авось» передусім асоціюється з акторами, що першими представили її на сцені, – Миколою Карапенцевим (російський державний діяч, кamerгер Микола Резанов), Оленою Шаніною (Кончіта) та іншими – і їхньою версією твору, але інтерпретація п'єси сімферопольського театру постановки В. Косова, як на мене, була не гірша. Вона значно відрізняється від звичної «ленківської» (це видно навіть за віком головної героїні: у першій версії Кончіті було 16 років, а в цій, новій – 15), але, я думаю, так і має бути, це дещо нове прочитання, і воно, безперечно, має право на життя. Оригінальною західкою стало те, що це була не просто рок-опера, а рок-опера-балет. Гра акторів була просто блискуча, постановка дуже цікава, все з'єдналося воєдино – і легкі, невимушні, майже повітряні рухи танцівників балету, і безсмертна музика Олексія Рибникова, і чудові голоси акторів, і вражуючі декорації (чого вартий лише корабель «Авось» на сцені, біля

якого танцювали моряки). Отже, враження від нової версії рок-опери лишилися найкращі, а фінальна пісня «Аллілуя коханню» викликала просто бурю емоцій залу. Завершила виставу бурхливі овациї глядачів, отож – «аллілуя акторам»!

А виставу «Оргія» (за твором видатної вітчизняної письменниці Лесі Українки) я відвідала ще в Сімферополі, і мені дуже радісно, що і в моїй Керчі лунала рідна українська мова, хоча б один вечір, і за це красно дякую артистам театру. Також приемно зазначити, що режисером-постановником п'єси став наш викладач Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, в якому я наразі находимся, – Віктор Іванович Гуменюк, професор, завідувач кафедри української літератури. Вистава дуже сподобалася й справила на мене незабутнє враження. Я не часто відвідувачка театру, але на цю виставу прийшла б не один раз.

Браво сімферопольському театрту за цю святкову атмосферу! Талановиті актори, чудові декорації, яскраві образи – все це зачаровує й допомагає цілком віддатися мистецтву. Можу запевнити, що глядачі були в захваті, ці гастролі стали справді подією в суспільно-культурному житті східного Криму, про що свідчили натхненні, усміхнені обличчя істинних поціновувачів прекрасного. Хочу висловити величезну ширу подяку артистам від вдячних керчан і гостей нашого міста, чекатимемо вас на біс!

Олена АКУЛЬШИНА, студентка Таврійського національного університету ім. Вернадського

«Мені дуже радісно, що і в моїй Керчі лунала рідна українська мова, хоча б один вечір...»

«ЛЮБЛЮ Я КРИМ, ЯК ЛЮБЛЯТЬ ВІЧНЕ ДРЕВО...»

Леонід Закордонець після закінчення в 1969 році Київського медичного інституту імені академіка О. О. Богомольця працював лікарем-терапевтом у Київській обласній клінічній лікарні, лікарем-терапевтом Бучанської поліклініки, головним лікарем Коцюбинської лікарні в м. Ірпінь Київської області. Затим, після закінчення навчання в клінічній ординатурі Київського медінституту, працював заступником головного лікаря з медичної частини санаторію «Україна» (Ворзель), головним лікарем санаторію «Зірка» там же, у Ворзелі, поблизу Києва.

А за покликанням Леонід Закордонець — поет. Він — автор близько двадцяти поетичних книг, член Національної спілки письменників України, лауреат літературної премії імені Андрія Малишка, заслужений діяч мистецтв України. Чимало його поезій покладено на музику і вони стали піснями. Ось як про його творчість відгукується колега по перу, відомий поет Володимир Чуйко: «Леонід Закордонець — автор безпосередній і безхитрісний, далекий від літературних баталій і змагань. Любить поезію в собі, а не себе в поезії. Пише тоді, коли не може не писати. Пише про найдорожче і найдорожчих — про батька і матір, дружину, дітей та онуків, друзів, відтворює життєві ситуації, передає повсякденні почуття небайдужої, працелюбної і людинолюбної особистості». А від себе додамо, що поет Л. Закордонець живе болями й радощами своєї держави України, свої поезії присвячує рідному народові, частинкою якого є сам, кожним своїм вагомим і містким словом стверджує святість людської душі.

Нещодавно в Леонід Закордонець побачила світ книга вибраних поезій «Срібний трепет», до якої увійшли його країні вірші громадянського звучання і ліричні поезії, написані упродовж останніх сорока п'ятиліття його творчої діяльності. З болем у серці пише поет про «сум'яття в душі», викликане «сум'яттям в суспільстві», про «тіні тривог», що «заповзають до житла», від чого «місяця стражденній душі не знайти». Однак над сум'яттям восторжествує віра в добро, віра у свою маленьке щастя, у велике щастя народу, у світле проміння, яке рано чи пізно все ж таки проб'ється до захмарених життєвими негараздами душ, осяє їх любов'ю, зробить добрішими, треба лише «всі промені в душах зібрати докупи і дати їм раду».

Звертаючись до свого брата-українца, поет намовляє його не скаржитись на свою долю, не чекати, що її (долю!) хтось виплекає і принесе на долоні: «Не треба ростити в душі зневість» до близького, бо ніхто, окрім нас самих, «не підіре плечима рідне небо». Натомість поет закликає:

Збери і воло ѹ силу воєдино,

Бо день і ніч волає Україна,

Щоб ти її, як рідний син, почув,

Тож розгінись, яким би біль не був!

Леонід Закордонець — поет мужній, твердий у своїх громадянських переконаннях, справжній патріот своєї землі. Він однаково поєднує в своїй душі, за висловом Павла Тичини, «сталу і ніжність». Він — тонкий лірик з не напраними, не робленими почуттями. Його лірика — то ніжні, пристрасні рядки, звернені до своєї коханої:

Моя богине, вірна моя подруго,

Які ж то весни серцем перейшли...

Чаруй мене, красуне,

карим поглядом,

Троїндими вустами обвали.

У цьому, як на мене, є якийсь далекий перегук з Симоненком-ліриком, однак це не сліпе наслідування чудового поета, в якого нам, звісно ж, не гріх і повчиться, а скоріше, є в цьому щось від спорідненості душ, від справжніх, великих почуттів, що властиві всім захочаним:

Я навіть у сні твої очі цілую,

I подих, мов подів, душою ловлю...

Можна було б ще й ще цитувати цілі окремі вірші імпульсивної красивої лірики поета Л. Закордонця,

але, гадаю, читач матиме змогу зробити це сам, звернувшись до його збірки поезій «Срібний трепет».

Леонід Закордонець не раз бував у Криму, приїздив сюди не лише на відпочинок, а й задля того, аби від цього благодатного краю набратися нових вражень, натхнення на створення нових поезій. Про чудовий куточок України — Крим, про його неповторну природу, про найсніші у світі Чорне море, про золоті ефіорійські пляжі та прямовисні карадазькі скелі поет Л. Закордонець написав чимало чудових віршів.

Люблю я Крим,

як люблять вічне древо,

Як люблять історичні

письмена.

Люблю за те,

що спека полуднева

Не досягає таємниці дна.

Люблю я Крим

за дихання свободи,

За ілюзорність рапо у житті;

За те, що тут

стригаються народи

В любові пізній,

в раннім каятті...

Однак поета і громадянина Леоніда Закордонця не лише чарутуть кримські пейзажі, а й хвилюють проблеми української мови в автономії, стан національної освіти, культури, літератури. Довідавшись, що на півострові видається єдина україномовна газета «Кримська світлиця», Леонід Закордонець став одним з перших її передплатників та пропагандистом серед своїх друзів та колег.

На сторінках «Кримської світлиці» він презентував свій кримський поетичний цикл «Люблю я Крим». Тут уперше побачили світ його вірші про українських заробітчан на теренах Італії, до яому нещодавно випало побувати і зустрічатися із земляками. Його італійський цикл — то хвилююча розповідь про людей, яких життєві негарадзи змустили залишити свої родини, свій рідний край і поїхати на чужину у пошуках заробітку, аби прогодувати та матеріально забезпечити навчання своїм дітям, вижити самим у скрутні часи, які випали на долю рідної України, а отже, й на їхню долю. Є в тому циклі і чудові вірші про визначні місця Італії, її історичні пам'ятки, про її природу.

Подорож до Італії, зустріч із українськими заробітчанами, відвідини Криму, вихід нової збірки поезій свідчать про те, що неабиякий потенціал Леоніда Закордонця. Він сповнений творчих задумів, прагнення самовдосконалуватись, як колись в юності, на початку свого творчого шляху. «Зі мною моя любов до прекрасних людей і вічне невдоволення собою». Таким було його життєве і творче кредо. Таким воно лишається й понині. Я добре запам'ятав ці слова, мовлені Леонідом у коротенькій біографічній передмові до його першої добирки віршів, видрукованої на сторінках молодіжного альманаху «Вітрила-69», де з поміж творчого доробку 74-х молодих поетів, перекладачів та прозаїків України було презентовано і його творчий ужинок. Була там і моя добірка віршів. От звідти, з того далекого 1969 року, й розпочалася наша творча дружба, яка триває ось уже понад сорок літ...

Торік нам обом виповнилося уже по 70... Я привітав Леоніда своїм віршем, епіграфом до якого взяв рядки з поезії Леоніда Закордонця. Ось цей вірш, яким я й хочу завершити свою розповідь про лікаря і поета Леоніда Закордонця, свого колегу по перу і щирого товариша, друга. А ще — запропонувати нашим читачам, котрі шанують поезію, вірші поета Леоніда Закордонця з його книги «Срібний трепет».

* * *

Й відчувиши днія принадність,

згадай і Закордонця...

Л. Закордонець

Коли надворі день без сонця

І хмар громаддя вдалині, —

Згадаю Лоню Закордонця

І стане сонячно мені.

Бо є у мене друг хороший,

I хоч ми з ним не земляки,

Ta він мені з усіх дорожчий —

По духу рідний і близький.

Давно колись у Ірпені

Один поєт нас познайомив

Для задушевної розмови,

Для дружби на приїдешні дні.

I дружбі тій — нема кінця,

Вона је щира, чесна й чиста,

Вона, як пісня урочиста,

Теплом наповнює серця.

Спасибі, друже мій, що ти

Мене в біді не залишаєш,

За мене ти переживаєш

I книги шлеш мені й листи.

Мені б без тебе у Криму —

В краю у нашому чужому,

Без мови рідної і дому

Було б тут сумно одному.

Твоя поезія мене

I зігріва, і окриляє,

Наш український дух вселяє.

Вона — мов сонечко ясне.

В дні невеселі і сумні

Я припадаю до віконця,

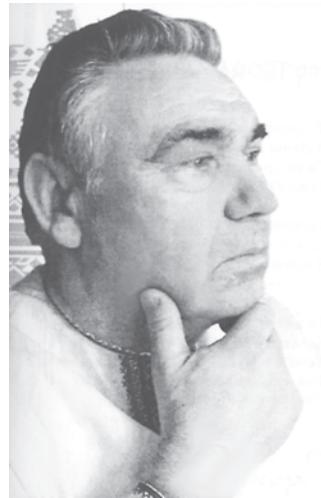
Згадаю Лоню Закордонця

I стане радісно мені.

Спасибі, друже мій, за те,

Що маєш серце золоте!

Данило КОНОНЕНКО

Леонід
ЗАКОРДОНЕЦЬ

МИ — УКРАЇНЦІ

Ми — українці — дивні люди: Живемо кожний по собі, Ночами совість нас не будить: Вона щоміті при гарбі. Щодня звертаємося до Бога, Та не буємо в каятті, I крім Шевченка, більш нікого Не визнаємо у житті.Хоча завжди у курсі справи: В нас є достойні сини, Ale вони і зліва, й справа, Aми шукаємо вини Завжди чомусь з одного боку. Ото й завжди заносить нас Як не в продажництво, нівроку, То в дім, де править невіглас. Гадаєм все про щастя лови, Якби за нас це хотіс зробив, Ale що б світ про нас не мовив, Нас ще ніхто не розкусив. Інакше — зиншили б і мову, I дикий наш менталіт, Ніхто не знає, яку обнову Нам Бог утверджить тет-а-тет. Ми — українці — дивні люди. Такої пісні, як у нас, Почуєш, світе, не усюди, I шал кохання в нас не згас. Бува, що нами володіє Mіж двох вогнів дурний порив, Та ми приборкуємо змія, Що б люд про нас не говорив. O, ми не любим, коли в хаті Чужинець нам диктує лад, Та на великім, пишнім святі Приймати гостей з нас кожен рад. Bo наша суть — то чисте небо, Вагоме золото спілих нив, Mi добре знаєм, що нам треба, A te, що нас не розкусив Hікто, це мало нас обходить, Хоч знаєм, чий здіймає гнів. На ясні зорі й чисті води Blagoslovляємо синів. Minaют роки і століття, I з пекла воєн та пригод Mi воскресали знов на світі, Bo mi такий уже народ.

Проте ніколи не спішили, Мов у запасі в нас віки, Ми і тепер збираєм сили Поволі, з власної руки. I mi вже маєм те, що маєм, Його й побачиш крізь вікно, A te, що нам допомагають, To Te, що відомо, de воно. Mi — українці — дивні люди. I як ушкварим гопака, Від нас луна іде повсюди, Як наша правданка гірка. I на всесвітньому помості, Xai і десятка перешкод, Все ж наші витримають кости, Bo mi — такий собі народ...

УКРАЇНІ

Україно мила, нам ніколи У століттях легко не було, На шляхах стиралися підкови, Гартувалось бурями чоло. Пролито тобою стільки крові, Що куди тим рікам і морям, To невже ж в сьогоднішній основі Ti допустиш смертоносні злам? Hi! I же раз ні, Україно любля! Вільнолюбний дух — то ще не все, Без вогню не затепліє груба, Без труда Господь не принесе Tix висот і кроків, що мурашок Гордиво по тлах женут. Перейдімо вирви всі безстрашно, Побудуймо незвичайну путь, Щоб вона була швидким єднанням Світу й нас не в мріях — наяву. A твої печалі i strajdannya Rosami хай ляжуть на траву. Україно! Зайво хвилини В нас нема у радості й журбі, I тому в століттях без спочинку Жити i боротися тобі.

ДО НАРОДУ

Скільки ти починаєш доріг, Mій народе страждений і добрий! Послідовності лише не зберіг, I зостався твій дух хоробрій Гарним декором. Грає світ На твоїх найболючіших струнах, I твої душі політ Чужоземні заглушують луни. Твоя пам'ять, мов хвиля Дніпра, Засинає в часи супокою, Подивися довкола — пора На віki вже відбутись собою.

УКРАЇНЦІВ

Перебори i скруті, i жалі.

В душі ростити зненависть

не треба,

Hікто за тебе на твоїй землі Не підірпе плечима рідне небо. Tож розігні, яким би біль не був, Zberi i волю, i сили воєдино, I день, i ніч волає Україна, Щоб ти її, як рідний син, почув, Tож хай тобі підмогу Бог пошле, I твоє серце витримає, брате, Dobre своє зуміш ти підніти, Щоби пропало все нікчемне й зло.

* * *

Українцю, заграють з тобою, Probouть на витримку i міць, Хітресть світу стелеться габою, Ну а, ти в собі — неначе гість. Dійсно, ti із тих матеріалів, Що й усякий житель на Землі, Ta без тебе стій

Бібліотеку «Кримської світлиці» поповнила подарована письменником із Закарпаття Мирославом Дочинцем книга «Многій літа, благій літа», яка за рейтингом «Книжка року-2010» увійшла до списку найпопулярніших видань України. Пропонуємо увазі читачів уривок з цієї книги і запрошуємо до нашої «Світличної» бібліотеки!

(Продовження. Поч. у № 14-25)

ДІДОВІ ГОЛУБЦІ

Відварити до напівготовності головку капусти в підсоленій воді. Розібрати її на листя і кожен загорнути конвертом, обвалити в сухарях і обсмажити на олії.

КОРЖИ КАРТОПЛЯНІ

Відварити 15 нечищених картоплин, розім'яти, додати 20 г дріжджів, трохи води, дати піднятися. Додати 1 склянку муки, сіль, перемішати і дати ще раз піднятися. Викладати ложкою на смазаний олією лист і випікати.

ТУШКОВАНА КАРТОПЛЯ

Почищену картоплю нарізати кружальцями, покласти в глибоку сковороду, посолити і залити водою. Тушкувати під кришкою. Окремо підсмажити терту моркву, цибулю, помідори і перець. Овочі додати до картоплі, обережно перемішати і продовжувати тушкувати до готовності.

ЛІНИВА ВЕЧЕРЯ

Жменю кукурудзяній муки добре просмажити і насипати в кухоль гарячого молока. Можна з медом.

СКРОМНА ВЕЧЕРЯ

Зварити картоплю разом з порізаним напівлі частником і кміном. Злити відвір і скропити картоплю олією.

ВАРЕНИКИ З КАПУСТОЮ І ГРИБАМИ

Гриби зварити і нарізати дрібними кубиками. Капусту посікти і обсмажити на олії, змішати з підсмаженою цибулею, грибами. Замісити тісто, тонко розкачати, виліпити коржики, на які покласти начинку, і зашипнути краї. Відварити вареники в підсоленій воді.

ОВОЧЕВА ЗАПІКАНКА

Лопатки і цвітну капусту відварити і кинути на друшляк. Помідори надрізати навхрест, опустити на 3 секунди в окріп, дрібно нарізати. Солодкий перець нарізати кубиками. Цибулину із зубком частину начинку і пасерувати в олії. Столову ложку муки підсмажити в олії, розвести водою до сметаноподібного стану, додати цибулю. Овочі скласти у вогнетривкий посуд, злити соусом і запікати в печі або духовці півгодини.

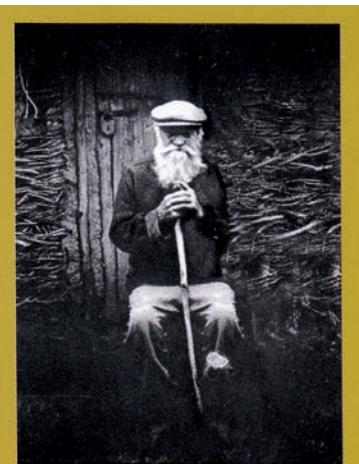
РИБА В ЧЕРВОНОМУ ВИНІ

Рибу нарізати, посолити, обвалити в муслі і обсмажити в олії. Склести в чавунок і приготувати соус: моркву, петрушку, солоний огірок і цибулю настрогати і спасерувати на олії. В кінці додати претерті помідори, лавровий лист, перець, трохи червоного вина.

Залити соусом рибу і дати прокипіти на малому вогні 7 хвилин.

КОРОП З ЦИБУЛЕЮ

Рибу нарізати, посолити, посипати меленим перцем, обсмажити в

МНОГІЙ ЛІТА. БЛАГІЙ ЛІТА

**Заповіти 104-річного
карпатського
мудреця -
як жити довго
в здоровій,
щасті і радості**

муци на олії. Цибулю трохи просмажити на олії. Половину покласти в горщик, додати лавровий лист, зеленину, духмяний перець, оцет і цукор. На це викласти смажену рибу, посыпти рештою смаженої цибулі, залити відвіром, який приготували з голови, кісток і плавників коропа, і тушкувати до готовності.

МЕДОВУХА

12 літрів меду переварити в поливані каструлі. Влити 30 літрів криничної води. Місяць-два переброджує. Потім перелити (бажано в дубову бочечку) і вистоювати в пивниці. Чим довше, тим краще. Медовуха має 12-13 градусів.

ОМОЛОДЖУЮЧЕ КВАШЕННЯ

За цим рецептром можна квасити будь-які овочі, фрукти, зеленину, бобові, злаки, насіння і навіть жолуді, акацію, конюшину. Якщо будете вживати їх в широкій різноманітності, то забудете про інфекційні захворювання, а тіло омолодиться.

В 3-літрову банку насипати продукт, залити водою, дати ложку солі, 200 г цукру і чайну ложку сметани. Бродити повинно не менше 2-х тижнів. Відтак можна вживати як сам розсол, так і зброжені продукти. Такі страви не поступаються за поживністю м'ясним. Та ще зміцнюють печінку і знижують холестерин у крові.

ТРИ КАМЕНІ

Молитви мої короткі. І зазвичай подячні. Але, буває, я щось і прошу собі. Зокрема, прошу потрібності. Щоб я був потрібний іншим, щоб був потрібний Господу і був потрібний собі. Це три камені, на

яких постає мое земне буття.

Не порушуй чистоти роду. Бо з роду все починається — родина, народ, родова мова і родова сила. Ти несеш, як краплина, що ріку дали. І не порушуй її чистоти й глибини. Тоді в минулому твоєму буде радість і в майбутньому матимеш надію.

У тебе в житті немає високої мети? То й не біда. Не всі кораблі пливуть до Америки. Є човни, з яких ловлять для людей рибу. І є човники, що перевозять людей на переправі. І вони в не меншій пошані.

Пливіть життям і тримайтесь берегів. І знайте, куди пливете. Коли це знаєте, можна покластися на течію. Тоді течія тихою водою прнесе вас туди.

Хочеш бути здоровим? Хочеш! Тоді ти вже одужуєш.

Яким би я хотів бути? Мені дуже подобаються слова одного мудреця: пан своєї волі, друг своєї долі, слуга своєї совіті.

Не вийді силою. Будь-яка сила викликає опір. Якби хтось із нас не поступався, рід людський давно згинув би. Коли ми не відповідаємо злом на зло, тоді зло захлинається і припиняється. Якщо відповідаємо, то отримуємо наступний удар зла, і так без кінця.

Не похвалається своїм хистом і не жертвую усім заради свого ремесла. Бо народжені ми не для ремесла. Воно дано в поміч нашим душам, які зліпив великий Ремісник. І втішився. То й ми більше тішмося тим, що душа наша творить, а не руки її мозок.

Не суди. Бо немає справедливого суду. Не просітай добро і зло. Бо людина зла хвильину, а добра — день. І навпаки. Життя часто псує людську відчутку, але не псує людину. А наше недосконале око бачить її злою, недоброю. І навпаки.

Немає вірної оцінки. Немає справедливого суду. Непомильне тільки мілосердя.

Якось молоді родичі сором'язливо запитали мене, де б я бажав мати могилу і яку. А я відмахнувся від бесіди про це. І потім пожалкував. Це дуже природне запитання, і я мав би за нього бути вдячний їм. Відтак я написав кілька рядків, що можуть правити за мій короткий заповіт.

«Поховайте мене там, де і всіх ховають. Я намагався бути таким, як усі. Камінь на могилі не обтяжить мене, бо я і сам був камінцем, що котився по цій землі, аби не порости мохом. Звичайно, добре б не щербити камінь різними написами. Та коли вже хочете віддати шану звичаєві, то вибийте на тому камені слова від мене: «Дякую тобі, Боже, що я жив на цьому світі».

Хочете довго жити: треба більше істі ягід, горіхів, квасолі й бобів. А яблука, цибуля, капуста, буряк і часник повинні бути завжди на вашому столі. І не слід боятися м'яса, якщо худоба зросла на зеленій траві. І яєць — якщо курка з сільського двору.

І знову: пити чи не пити спиртне? Ось вам моя відповідь: якщо ви не впевнені в собі, якщо сумніваєтесь, то не пийте.

СТАН ЛЮБОВІ

Не маючи доброй води, люди чињать грубу помилку: п'ють багато чаю, компотів, соків і, що найгірше — солодких газованих вод. Рідина і жива вода — це різні речі. Як зерно і половина, хоч найстісна можна і тим, і другим. Якщо немає джерельної води (а її при бажанні можна знайти байды для пиття), то водопровідну воду пийте хоча б відстояну, чи фільтровану, чи заморожену... Можна заощаджувати на їжі, але на воді заощаджувати я не раджу.

Повірте, жоден з мудреців не знає чогось більшого, ніж знає кожен з вас. Просто вони прислухалися до своєї душі і йшли її назустріч. Вірте своєму серцю — і врятуєтесь. Шукайте в стільниках свого мозку — і знайдете.

Я нікого не примушую молитися силоміць. Це вибір кожного. Але я кожного закликаю: живіть у любові. Стан любові — найкраща молитва. Той, хто перебуває в стані любові, не знає страху.

Всі хочуть жити довго. Але при цьому ніхто не хоче старіти. Хоча ми тільки те й робимо, що старіємо. Але я не хочуємо цьому вчитися. А між тим життя — це великий перехід з нічого в щось. Це — довге прощання.

Матеріальне і духовне одною повинено пов'язані. З праці, успіху постає матерія, достаток. І найчастіше саме завдяки цьому матеріальному вдається зробити щось для душі. Бо голодний перше думас про їжу, аніж про Бога.

Дивлюся на декотрих людей і думаю: гостина — друге їхнє ім'я. Ми — нація, що дуже любить приготуватися. Останнє відладуть, щоб стіл угинався під стравами й пляшками. А потім сидять за столом по півдня. Що тут удієш?! Якщо ви перейді, не поспішайте з ліками швидкої дії. Довіряйте власним печінці й ниркам. І вони не підведуть. Найперше — випийте щонайменше півлітра води. Погуляйте годину, бажано там, де є дерева. Потім ще випийте води. Відтак їх прости до домуашно їжі.

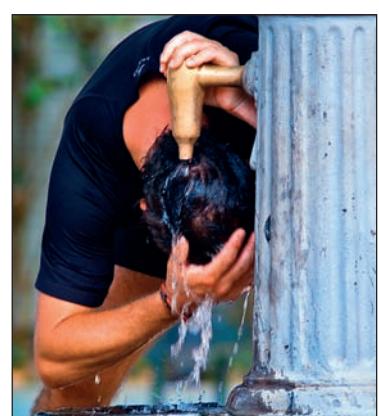
Де б ти не був, залишай сліди. Сліди рук, розуму і душі. Де б ти не був, там ти потрібен. 100 відсотків моого часу належить мені. І ніхто, якщо я того не хочу, не відбере і не вкраде його — ні телевізор, ні горілка, ні пусті тере-рені. Це те, що справді мое.

Люблю спостерігати за тваринами. Хоча б за своїм посом. Що від іншої любові? Кістку? Ні. Кашу? Ні. Найбільше він радіє прогулянкам зі мною в ліс чи в поле. Тішиться на волі, як дитина. І більше за їжу йому важить моя увага до нього, мое добре слово, лагідність. Дивлюся на собаку й думаю: є чому повчитися в нього.

Кров людська — не водиця. Але розбавляє її водицею, розріджуває та треба. Чим легшо буде кров — тим жвавішою. І ви такими будете.

Нехай робота ніколи не буде для вас тягарем. Працюємо ми для того, щоб відпочивати. А відпочиваємо для того, щоб працювати.

(Продовження
в наступному номері)

ВПЛИВ СПЕКИ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Аби уберегти своє здоров'я від негативного впливу спекотної погоди, перш за все медики радять збільшити кількість вживання рідини впродовж дня.

Люди похилого віку повинні часто вживати воду, не очікуючи на відчуття спраги. Пильніше потрібно слідкувати за водним статусом людей, які не можуть обслуговувати себе самостійно. До таких належать лежачі хворі, діти, пацієнти зі зниженою розумовою функцією.

Медики також радять уникати влітку вживання алкоголя, особливо це стосується важких алкогольних напоїв.

Люди з підвищеною чутливістю до спеки мають залишатися у прохолодних або кондиціонованих приміщеннях протягом того часу, коли сонце перебуває у своїй найбільш активній фазі (з 12:00 до 16:00). Важливо звернати увагу на одяг. У період літньої спеки потрібно обирати одяг з легких та натуральних матеріалів, носити головні убори, а також слід уникати тісної одяжі. Адже спека — це той період, коли можна не обмежувати проведення водних процедур. Крім того, у спекотні періоди необхідно знизити звичайну фізичну активність. Обмін тепла в організмі людини (метаболічна тепlopродукція) залежить від рівня фізичної активності, акліматизації, віку та будови тіла. Люди мають знати про підвищення ризику при фізичній активності під час спекотної погоди та симптоми теплового удару.

Хворим, які вживають будь-які лікарські препарат

КОЛИ ГОВОРЯТЬ МУЗИ — ГАРМАТИ МОВЧАТЬ

З 15 до 17 червня у Севастополі пройшов третій фестиваль військових оркестрів «Sevastopol Military Tattoo». Така назва фестивалю означає вільну подачу музичних творів з легкою, витонченою часткою пустотів.

Протягом трьох днів севастопольці та гости міста мали щасливу нагоду споглядати парадну ходу оркестрів центральними вулицями міста, шоу трубачів і барабанщиків, концерти класичної та джазової музики під відкритим небом на Приморському бульварі, Графській пристані, у Національному заповіднику «Херсонес Таврійський» й, нарешті, гранд-дефіле на Кришталевому мисі. Фестиваль відомий далеко за межами України й за три роки став невід'ємною частиною культурного життя Севастополя.

Його учасники:

Зразково-показовий оркестр Збройних Сил України

Цей творчий колектив, заснований ще у 1945 році, пройшов довгий шлях від оркестру штабу Київського військового округу до нинішнього почесного статусу — музичного символу Збройних Сил України. Оркестр працював над новою редакцією Гімну України й першим виконав його. Начальник оркестру — художній керівник, підполковник Ігор Биковський, заступник начальника оркестру — майор Максим Гусак, військовий диригент — капітан Борис Школовий. Головний військовий диригент Генерального штабу Збройних Сил України — полковник Віктор Пащенко.

Військовий оркестр Центру військово-музичного мистецтва ВМС ЗС України

Роман Мархолія

Цей молодий творчий колектив заснований у 2008 році, проте вже встиг помандрувати світом, лауреат армійського фестивалю «Червона калина», зібрав чимало нагород на міжнародних фестивалях. Виступав у Німеччині, Нідерландах, Туреччині, проводив концерти під час дружніх візитів у портах Європи та Америки. Начальник — заслужений артист України, капітан 2 рангу Андрій Висовень.

34-й військовий оркестр Чорноморського флоту Росії

Творчий колектив — послідовник флотських традицій Севастополя. Заснований у 1967 році, він залишається вірним місту-герою. Музиканти цього військового оркестру постійно беруть участь у міських святах та парадах, виходять море разом з кораблями Чорноморського флоту Росії, проводять концерти за кордоном. Утворчому колективу 20 музикантів. Начальник оркестру — військовий диригент, лейтенант Артем Салімов.

Оркестр Республіканської гвардії Алжиру

Перебуваючи у складі Національного кавалерійського підрозділу, відомого ще як Республіканська гвардія («Харас Джумхурі»), оркестр поєднує військово-музичні та культурні традиції Європи з яскравою екзотикою Африканського континенту. У формі оркестрантів переважають національні кольори: червона сорочка, зелені брюки та білий плащ-бурнус. До обов'язкових атрибутивів колоритного обмундирування оркестрантів також належать білі шапки з гербом алжирської кавалерії та мечі. Гімн Алжиру «Qassamat» у виконанні музикантів «Харас Джумхурі»

Оркестр Центру військово-музичного мистецтва ВМС ЗС України

справляє незабутнє враження.

Керівник оркестру — ад'ютант Абдельрахман Хамард.

Оркестр 9-ї бронетанкової бригади морської піхоти з Пуатьє (Франція)

Оркестр створений у 50-х роках минулого століття, проте голубі мундири з вишитими на них золотими якорями нагадують форму дівізії, що прославилася у боях під Базелем у 1870 році. Оркестр дислокований у м. Пуатьє. З поточного року до складу оркестру увійшли волинянки. Унікальний для військових оркестрів Франції підрозділ «багад» пов'язує оркестр з культурою Бретані. «Багад» — бretонський оркестр волинок, у якому має бути не менше 17 музикантів і три види інструментів: бініу браз (велика волинка), бомбарда і барабан.

Керівник оркестру — ад'ютант Фабрис Зені. Диригент — старший капрал Тьеррі Брюне.

Оркестр Збройних Сил Туреччини

Оркестр Збройних Сил «Аромоні Мизикаси» — один з найстаріших духових оркестрів Туреччини. Секрет його довготривалої творчої снаги в тому, що 186 років поспіль музиканти не змінюють традицій своїх предків. Оркестр заснував у 1826 році легендарний султан Махмуд II — покровитель науки та мистецтва. Прихильник світської освіти та європейзації Туреччини, він назвав оркестр «Музикою імператорського двору». Після проголошення республіки музиканти перебралися із Стамбула до Анкари. З тих пір оркестр регулярно поповнюється випускниками музич-

них училищ та служить плацдармом розвитку музичної культури Туреччини.

Керує оркестром полковник Халіл Ашик.

Військово-музичний корпус Нойбранденбурга (Німеччина)

Цей оркестр був заснований у 1991 році. Спокійний сірий колір форми, філігранність рухів та злагодженість кроку гармонійно виглядають, як серед старих оборонних споруд рідного Нойбранденбурга, так і серед колоритних пейзажів Мекленбурга — Передньої Померанії, з середньовічними палацами та соборами.

Музиканти виступали у Боснії, Герцеговині, підтримували німецьких солдатів у Афганістані.

Диригент оркестром жінка — майор Олександра Шютц-Кносте.

Оркестр Війська Польського з Krakova

Заснований у 1919 році, він за дуже короткий час завоював титул чемпіона серед оркестрів польської армії. З цим оркестром виступала всесвітньо відома примадонна оперного театру «La Scala» Ада Сарі.

Сьогодні музиканти Оркестру Війська Польського з Krakova карбують крок тими ж вуличками, де століття тому вперше крокували іхні попередники.

Керівники оркестру — майор Даріуш Біліна та лейтенант Крістіан Шивек, тамбурмажор — мічман Томаш Штроніас.

Фестиваль відкрився 15 червня опівдні біля Графської пристані. Прозвучали гімни держав, оркестри яких брали участь у фестивалі. Військових музикантів привітала керівництво Севастополя.

Після марш-параду від пам'ятника Нахімову до площі Ушакова оркестри розосередилися по місту. Французи зібрали свої прихильників на Графській пристані. Поляки — біля Палацу дитинства та юнацтва. Турецьким музикантам дістався Античний театр у заповіднику «Херсонес-Таврійський», оркестр з Алжиру зібрав своїх прихильників на набережній Корнілова, а німецькі музиканти — на Літній естраді Приморського бульвару. Українському оркестру дістався майданчик біля театру ім. Луначарського. Мешканці міста тепло й невимушено спілкувалися та фотографувалися з музикантами.

16 червня фестиваль продовжив свою програму Гала-концертом на Михайлівському рavelіні. Апофеозом Sevastopol Military Tattoo стало гранд-дефіле оркестрів на Кришталевому мисі біля пам'ятника солдату і матросу. Увертюру Петра Ілліча Чай-

ковського виконав зведений фестивальний оркестр.

Диригував ним Головний диригент Генерального штабу

Збройних Сил України Віктор Пащенко.

Керівник фестивалю, режисер Роман Мархолія вважає, що цьогорічний фестиваль військових оркестрів проїшов вдало:

«...Відрадно, що нас підтримало керівництво Севастополя, Міністерство оборони України й усі Посольства країн-учасниць. Без їхньої підтримки нам було би важко працювати так злагоджено і чітко, як це вийшло цього року. Це й справді унікальна міжнародна подія, яка стала можливою в умовах нашого складного часу лише за спільногоБажання, взаєморозуміння та взаємної підтримки».

Лідія СТЕПКО

Фото автора

(Інформацію про оркестри надали організатори фестивалю)

Оркестр Війська Польського

Оркестр 9-ї бронетанкової бригади морської піхоти з Пуатьє (Франція)